

TIRÊJ

KOVARA ÇANDE Û PIŞEYI

Hejmar: 2 Sal: 1980

ÇANDE/Ş.BIŞAR

Xwendina Bî Zmanê Kurdi/S.ARDA

ZWANE QISSE KERDIŞI Û NUŞTIŞI/P.ZERTENG

Jî Rojen BARNAS (Helbest)

Bî Avê Bî Nan

Bibîk Dirêşin

Nîzanîm Kengê

Helbestên MALMÎSANIJ (Zazaki)

“Etnik”

Kitabê Ramîtey

DIZ (Çirok) / M.Eli

Serpêhatiya Bûrjûwaziyê Pîçûk (Helbest) M.Ronga

Helbestên BERKEN BEREH

ÇEND BERMAYEN MÎTOLOJİK/M.Qasim

Jî O.DARA Sê helbest

Ê Ma Wo (Zazaki-helbest) Farûq

ZARGOTIN (Kurmanci, Zazaki)

www.arsivakurd.com

TİRÛJ

Hejmar : 2
Sal : 1980

KOVARA ÇANDE Û PIŞEYÎ

têxistini

● Raberi	3
● Çande / S. BIŞAR	5
● Xwendîna Bî Zmanê Kurdi / Serxas ARDA	8
● Zîwanê Qise Kerdîşi û Nuştîşi / Pankîsar ZERTENG	10
● HELBEST	
Bî Avê Bî Nan / R. Barnas	13
Bibîk Dirêsin / R. Barnas	15
Nîzanîm Kengê / R. Barnas	17
● De Were Bînvîsîne (Serbûri) / Flit TOTANÎ	19
● HELBEST	
«Etnik» / Malmîsanîj	27
Kitabê Ramîtey / Malmîsanîj	29
● Engîstê Kejê (Çîrok) / M. BIRÎNDAR	32
● HELBEST	
Serpêhatiya Bûrjûwaziyê Pîçûk / M. Ronga	37
Çarin / M. Ronga	39
● Dîz (Çîrok) / M. ELÎ	41
● Jî Berken BEREH	
Mîna Guleki Eveli	
Ger Bîbuhure Jîna Me (Helbest)	50
Jî Ba Me Rê Dîçe Xweşitiyê (Helbest)	52
● Çend Bermayên Mitolojîk / Mihemed Qasim	53
● Jî O. DARA:	
Îro Disa (Helbest)	56
Ev Leşkerê Rom (Helbest)	56
Wer (Helbest)	56
● Ê Ma Wo (Helbest) / Farûq	57
● Bîmûsnê (Helbest) Mehmed	57
● ZARGOTIN	
Dilok (Zeri)	58
Dilok (Çîng û çîng)	59
Xal û Warza (Estanek) / Arêkerdox: Farûq	60
Çîbenokê Zazakî / Arêkerdox: Dewîj	63
● Eskerê Boyik An Baqek Jî Kulîlkên Çiyayên Bakûr / K. Şengal	65
● Ferhengok	67

Sahibi : Enver YÜZEN / Mesul Müdür : Ahmet Bozgil / İdare Merkezi : 850
Sok. No : 51/A 3. Beyler Kemeraltı - İZMİR / Dizgi : Evren Matbaası / Baskı :
Ze Basımevi / Fiyatı 75 TL. Yurtdışı iki katıdır / Basıldığı tarih: 25.3.1980

www.arsivakurd.com

RABERİ

Xwendevanên Beréz,

Bı vê hejmara duyem disa em bı we re ne. Hejmara yekem bı şıhibineki dijwar û bı kefxweşi ji aliyê we ve hat pêrgin kırım, dı demeki gelek kurt de dı nav gelê me de belav bû.

Bê şık me bersivên hın pirsan da û ragihand. Ku hoyên (şertên) sıyasi, abori û h.w.d rê bıdın, em ê vê peyitandinê (isbatê) bimeşinin.

Me çı bersiv anin:

1 — Her weki dı nav bajarvanıyên piçûk de ji têt nezaniya zman dıhat axaftın, Kurdi bı tenê ne zmanê axaftına rojane, ya mala û qehwa ne. Lê, tevi van zmanê nivisanê, yê çande û pişeyi ye ji.

2 — Bı Kurdi nivisandın ne kareki gelek dijwar e; bı xwe lê daninê, ser êşan û cadandinê gelek hêsa ye.

3 — Bo afirandına hilberinên çande û pişeyi, Kurdi ne zmaneki teng e, bı eksa vê ditinê têrkır, fereh û balûpal e.

Peyitandına (isbata) van bersivan ev e ku; tu niviskarek me ji tu filolojıyek Kurdi ne destûryar e. Gışt ji bı alikariya

Wendoxê erjaye,

Ma û şıma na ûmara dıyını dı hewna piyayim. Şıma ûmara verênı bı dijwarey û bı şayi pêrgin kerdi, demewo gellek kılmdı, gelê ma mıyan dır vıla biy.

Bê şık ma bersivê (cewabê) tay persan dayim û resnayim. Sew şertê mayê sıyasi, abori (ekonomik) û a.b. verdê, ma ni hina weş ispat kenim.

Ma çı bersivi ardim:

1 — Heze kı burjuvaziye werdi mıyan dır-semedê zıwan weş nê zanayişi ra-vajêno, Kırdki Zıwanê qıssey kerdışê keyan û qehwan nı yo. La nıyan reydi zıwanê nuştışi, zıwanê çande û pişeyi yo zi.

2 — Kırdki nuştış, karêki gellek dijwar nıyo, eleqedar bıyayış û sero vındertış gellek asan o.

3 — Qandê vıraştışê hilberıyanê çande û pişeyi, Kırdki xwı ra zıwano teng nıyo, zıwanêk herr û hera o.

İspatê niy bersivan no yo kı; nıwiskaranê ma ra çewwek yow filolojıye Kırdki ra desturyar nıyo. Heme zi sayedê transformasyonê zıwanzanayişbê yewna

transformasyonâ zmanzaniyâ
xwe i der zmanek dinê û bî lê
cadandina makezmanê xwe vi
kari pêk tinin. Bê şik wê siberoj
qadroyên pêûsgir yê xurtir
derkevin, bî pêşketin wê qadroya
niha li rê bihêlin. Ev ji dermijara
pêşveçûna çande û pişeya Kurdi
de wê bibe fereca xêrê.

Li ser me, li ser zmanê me,
li ser şêla me; li malan, li qeh-
wan, li ser lingan axaftin û ra-
berizin (mınaqaşa) bûn, hatin
kırın. Tirêj bû mijara axaftin û
raberizînê. Ev Kêfxweşiyek me-
zin e ji bo me. Digel axaftinên bî
pesindari yê bî lomekari ji ha-
tin kırın. Bê şik ev ji tiştê gelek
xweş e. Lê xweşiya mezûn ew e
ku; rexne bî nivisani bèn kırın û
ji Tirêjê re bèn ragihandin. Ev
rexne; çî erini (musbet), çî ne-
yini (menfi) dîbin bla bibin, dilê
wi zane. A giring, bî nivisani ra-
gihandin e. Em vê hêviyê ji we
dîkin. Lewra her bêje û hevokên
rexneyên bî nivisani, wê bibe
kevîrê avahiya ava bûyina çan-
de û pişeya gelê me, ya Kurdi.
Avahiya çande û pişeya Kurdi
ya nû; bî kevîrên van rexneyên
nivisani wê ava be. Bî vana wê
hindava xwe sererast ke.

Der vê mijarê de; ji kerema
xwe re, me bê hêvi me hêlin.

Bî selav û gîramên me.

TIRÊJ

ziwani û zıwanê mara y xwi
sero xebetiyayişi, ma ni kari
anim ca. Bê guman meştî qadro-
yê nuştóxê hina xurti vejîyênê.
Qadroyê newey ku nıkayêna
xwî ra pey verdê.

No bare y over şiyayişê çan-
de û pişeyê (sın'et) Kirdki di ku
ver bî xeyr bo.

Ma sero, zıwandê ma sero;
keyan dır qehwan dır, lingan
sero-pay ra qıssey û mınaqesey
biy. Tirêji, biy bare y qıssey
kerdîşi û mınaqêşa. Na, ma ri
zerweşeya gird'a. Wesif dayişi
hetî vatey lomekarey zi vajiyay.
Bê şik no zi çiydo gellek weş o.
La weşşeya xîşnî na ya kî; rex-
ney, bî nuştîş bibê û Tirêji ri bî
erşawê. No rexne, biyaye beno
nêbiyaye beno o zano, giringi a
ya kî bî nuştîş bî erşawê, ma
resê. Ma, şîma ra na hêvi kenim.
Çimka heryew qıssa û cumla
rexneyanê nuştan bena siya
awaneya awan biyayişê çande û
pişeyê gelê ma, ey Kirdki. Awa-
neya çande û pişeya Kirdki ya
newa bî siyanê niy rexneyanê
nuştan awan bena. Bî niyan ku
dormare y xwî sererast biko.

No bare dır; keremdê xwî
ra, ma bê hêvi me verdinê.

Bî silam û gîramî.

TIRÊJ

ÇANDE

Ş. BIŞAR

Bı kurtayi em dıkarın bêjın ko hemi tıştên bo domandına jinê tên afirandınê çande ye. Jı bo domandına jinê, mirovın, gere dıviyahıyên xwe i bıyolojik û cıvaki pêk binın. Ev dıviyahıyên hanê xwarın, lıxwekırın, bııbûn, malxwedikırın û her weki dinê ne. Jı ber ko her tışt dı xwezayê de amade ni ne, mirovın dı kevin nav xebateki ajo bêna. Dı pêvajoya vê xebatê de gelek tışta dı guhırının û gelek tışta lı xwezayê zêde dıkın. Ev guhırandın û lêzêdekırın ne tenê dı warê darengi (maddi) da, dı warê ramanweri (entellektüel) da ji dıbe. Çêkırına heskê, avakırına xanıya, navginên hılberini (aletên istih-salê) çewa perçeki ji çandeyê bın; din, bir û baweriyên me i derheq dınyayê da û pişe ji wısa perçeki ji çandeyê ne.

Çande du cur e. Çandeya darengi û çandeya gıyani (manewi). Çandeya darengi, navginên hılberini, hêçandınıyên hılberini û tevahıya malhebûnên darengi ye. Çandeya gıyani; hılberıya xebata ramanweri ye. İlm, pişe, din, raman û pejnên me dıkevın nava çandeya gıyani.

Ev her ducurên çandeyê ji hevûdınê ne qutkırı ne. Dı navbera wan de tşkılı û grêdanek xurt he ye. Dı tşkılıyên navbera her du curên çandeyê da, bingeh, herûher çandeya darengi ye. Burjuwazi û xulamên wiyên pênûsgır dıxwazın bı çandeyê, çandeya gıyani binın zman, aliyê darengi, yê ko bingehê, veşêrın. Lê, gava mirov lı jına cıvaki dınihêre tê xuya kırın ko hılberiyên gıyani, ne ji dervayi jına

darengi, ne ji dervayi pêşveçûna cıvakê ne. Mirovın dı pêvajoya hilberini da dı navbera xwe de hın têkilyên ji dervayi vên û daxwazên xwe datinin. Evan têkilyên hanê —têkilyên hilberini— ne ji dervayi mahora pêşveçûna hêzên hilberini ne. Hêzên hilberini çı qas xurt û lı hember xwezayê serketi bın, têkilyên hilberini ji ew qas pêşde dıçın. Tevahiya têkilyên hilberini; bo jina cıvaki, avahiya himi ye. Lı ser vê avahiya himi, seravahiya sıyasi û hıqûqi bılind dibe Ûherweki Marks gelek xweş dıde zanin «teşeyê hilberina jina darengi, pêvajoya jina cıvaki a sıyasi û bı gelemperi a ramanweri dı hoyine». (1) Lê, seravahi pijakek tehati (Pasif) ni ne. Lı hember avahiya hımi bédeng û bêbızav namine. Xwegeriki izafi nişan dıde, û akamên wê ji lı ser bingeh çêdibe. Ji bingeh ra dibe qalık, wê dıparêze û zelal dıke. Ji ber vê yekê gava çandeya darengi dıguhıre, çandeya gıyani ji bı xwe re dıguhırine.

Çande xuyanıyek/(fenomen) dıroki ye. Ji dervayi dırokê, ji dervayi cıvakê tu çande ni ne. Her çande dı demeki dıroki de, ji bal cıvakeki ve hatiye afirandınê. Her çande bı teşeyên cıvak-abori ve gırêdayıye. Heta niha mirovayeti pênc teşeyên cıvak-aboriyê nas kırıye; komunala hovi, koledari, feodali, sermayedari û hevpişki (sosyalizm). Bı van teşeyên cıvak-abori re ji, pênc teşeyê çandeyi nas kırıye; çandeya komunala hovi, a koledari a feodali a sermayedari û a hevpişki.

Teşeyên cıvak-aboriyê dı nav pêşveçûna dırokê de, bı ser û ber lı pey hev tên. Teşeya nû dı nav teşeya kevn de zil dıde, dıgıhiye û bı neyinandına teşeya kevn cıyê wê dıgire. Teşeya nû hın tıştên nû diafirine hın tıştan ji ji teşeya kevn distine. Jêmayiya teşeya kevn bı careki inkar na ke; lı bejıngê dıxe, dıbijêre, tıştên bıker bê-en ko ne lı hember pêşveçûna wê be— dıgre, dı nav xwe da dıbişêve. İro gava em, lı çandeyên gelên dınyayê dınihêrin; leqayi jêmayiya hezar salan dıbin.

Dı cıvakê bı çın (sınıf) da cigirtına teşeya nû û pêşveçûyi, bı têkoşına çınên pêşverû lı hember teşeya kevn gengaz e. Çına serdest çandeya xwe dadimezrine. Lê, lı hember çandeya çına serdest, çınên bındest ji çandeya xwe diafirinin; Ji ber ko dı cıvakên bı çın de, daxwaz û menfeetên her çınê cıhê cıhê ne. Ev cıhê bın xwe dı afirinên çandeyi de, nemaze dı afirinên çandeya gıyani de xwe nişan dıdın. Bo vê yekê dı cıvakê bı çın de, çande ji çini ye. Weki ko Marks û Engels dı «İdeolojiya Alman» de dıbêjin, «ramanên serdest yên her heymanê, ramanên çına dı heymanê de serdest in. (2) Dı cıvakê da navgınen hilberini dı dest ki de bın, kijan çın dı warê darengi de

serdest be, dı warê ramanweri da ji ew serdest e. Çinên bîndest heta ne bîn xwediyê navgînên hîlberini. na bîn xwediyê çandeya darengî; lê, dîkarin çandeki gıyani bîafirinî Ev çandeya hanê daxwaz û menfeetên çina bîndest tîne zman, pêşverû û demokratîk e. Dîjîtiya navbera çina, xwe, dı warê çandeyî da ji nişan dîde Bo vê yekê dı cıvakê bı çin de, çandeyek lıxwerû, bo hemî kes û çinan hevpar tu ne.

Piştî evan gotinên jori em dîkarin bêjîn ko têde û têvexwariya çandeyê dı nav pêvajoya pêşdeçûna dîrokê de dıguhîre û çini ye.

Hejmara pêşiya me, emê lı ser çandeya neteweyî bisekinîn.

-
- (1) **Ekonomî Politiğın Eleştirisine Katkı (K. Marx - Sol yay.)**
 - (2) **Alman İdeolojisi (K. Marx - F. Engels - Sol Yayınları)**

Xwendîna Bî Zmanê Kurdi

Serxas ARDA

Pirtûk, kovar û rojnamên bî zmanê Kurdi; ne bî dom kîrîn bîn ji, jî 1963 vê de pîrr-hîndîk tîn weşandin. Jê, tu yek jî li erdê na mine, gîşt tîn firotin. Yê n ku jî aliyê karbidestên ferma ve tîn berhev kîrîn ne tê de.

Ez gelek rast lê hatîme, nas an hevalên min jî van weşînekan kîrîne, kêfxweşîya xwe dîyar kîrîne, weşînekê kîrîne berîka xwe, rîya malê girtîne û çûne. Çend roj şûnda —ku dibêjim ne sê-çar roj, sih-çil roj— min jî wan bî çavzêlki pîrsîye: «Gelo te ew pirtûkê —an kovar û rojnamê— çawa dîtî, rexneyên te çî ne?» An xwestîne jî bersivandîne birevîn, an jî bersivên wek «pîrr xweş bû, pîrr baş bû, lê min ne xwend.» dane. Disa min pîrsîye: «Bo çî, çîma te ne xwend?» Îcar bî vi awayî pîrsa min bersivandîne: «Lo camêr gelek gîran nîvîsandîne. Dîvê rewşa me jî bîdana ber çavê xwe, parîki sîvîktîr bî nîvîsandîna» an jî «lo heyra tu zani ku Kurmancî pîrr gîran e, ne wek Tîrkî ye. Ez dîkarim rojname an pirtûkek Tîrkî seranser bîxwinim, lê hema ku dest bî xwendîna Kurmancî dîkim, êş dîgire serê min.»

Ez rast lê hatîme, lê nî zanîm we jî bersivê wîlo bîhistîne, an jî hun jî rastî rewşên wîha hatîne?...

Bî hêsani xwendîna zmanekî, hîn hêman û hoyan dîvê. Îro, xwendekarekî xwendegêha destpêkî nî kare jî rojnameyan, «Cumhuriyet», «Milliyet» an yekî wek vana, bê artîlin bî hêsani bîxweyne. Pakopîso bîxweyne jî, lê ne gotar (makale) û nîvîsanên wan î ramani û sîyasî...

Îro em, dî warê Tîrkî de jî zanîngêh (nîversîte) û jî xwendegêhên bîlînd destûryar bîn jî, dî warê zmanê Kurdi de, bî pîrrani û gelemperî hê dî gehîneka çîna (sînf) sêyem an çarem ya xwendegêha destpêkî de ne.

Lı Tırkiyé, tu xwendegehek bı zmanê me hindekari bıke, tu ne. Dı xwendın û nıvisandınê de jı Tırki bı transformasyonu, dı bıkar-aninê de ji, em hevcedar ın jı «ZANİNGEHA DÊ Û BAV» û jı dorhêla xwe bıhewısın, hewısına xwe xurt û qelew kın.

Gelek xwendevan wê bı bir binın ku gava meriv pirtûkek sıyasi, abori an h.w.d bı Tırki dıxweyne tevi ku meriv bı wi zmanı çend xwendegeh qedandıye ji, disa ji bo hewcedariya seri lê danê, dı bı destê xwe de çend ferheng peyda dıke.

Em çawa kın, ferhengên çap kırı û têkır yê zmanê me lı Tırkiyé tu ne ne. Em hewcedar ın; bı xwe, bı xwedanê lê bıgerın, bıhewısın.

Gıranıya nıvisareke ji çend sedeman dıbin:

1. Jı gıranıya mıjara (mewzû) nıvisarê,
2. Jı lê ve ne bûyına xwendına wi zmanı,
3. Jı bêjeyên bıyani an yên nû-bıhisti,
4. Jı bê serûberi an xwaroviçko bûna hevoksazi.

Dı kovar an rojnameki de ne gengaz e, gıştı nıvisaran jı bê serûberıya hevoksazıyê gıran bıın, tê ne yên gıhiştın. Tê de çend nıvisarên sıvık ku meriv têgıhıje hımın wê hebın. Bı xwendına van nıvisarên sıvık, hêdi hêdi meriv wê zerekiya xwe ya xwendını pêşve bıbe.

Gelek xwendevanên bı hındiki destûryarên xwendegeha bılınd wê bı bir binın ku; VEKÎTa (imla) Tırki, ya İngılızi, ya Alemani û ya Fransızı jı hev têvel têvel ın. Her weki wan, vekita Kurdi jı jı ya Tırki têvel e. Lewra Kurdi zmaneki tewangi ye, Tırki pêveki ye. Bı çavê ûsul û qaidên vekita Tırki ku meriv lı nıvisarên Kurmanci bınhêre, wê ser ne keve an jı dereng ser keve.

Bêjezaniya me gıştan qels e. Çend kesên dı bêjezaniya Kurdi de xurt bên xuyani ji, wek şaşên dı nêv koran de bıın. Ew jı dı himberên xwe de bı kılûkêmasi ne, lê ne wek yê dın.

Çare çı ye?...

Çare qılulandına dı donê xwe de ye. Her kes dı hındava xwe de bı rêdana gengazi û keysa xwe bı hedan û bı rıköyi, bo dewlemend kırına bêjezani û bı frêqeti xwendına xwe, bıxebite, bıxweyne. İro, rıya séyem mıxabın tu ne.

Dı hejmara 27 ê Hawarê ya 15 Nisan 1941 de Mir Celadet Bedir-xan ewa dıgot: «Kuro eyb e, şerm e, fehıt e. An hini zmanê xwe bıbın an mebêjin em Kurd ın. Bê zman Kurditi jı we re ne tu rûmet e, jı me re rûşeike gıran e.»

Ma ne we ye? Ma zmanê Mele Mihemed Eli, İsmet Efendi û Felemezê şofêr-yên dı çiroka Flit Totani ku dı hejmara yekem de derket ji zman e?... «Na weleh...»

Zıwanê Qisse Kerdîşi û Nuştîşi

Pankisar ZERTENG

Zıwan, verê verkan yew wasıtayê fahm kerdîşi û fahm bıyayîşi yo. Merdîmi, pey bı zıwani heme çiy fahm kenê û danê fahm kerdîş. Xebat û lebat, dayîş û gırewtîş, musayîş (bander bıyayîş) û musnayîş (bander kerdîş), zanayîş û zaneyîş sayedê zıwani yeno ca. Yew netewi (milleti) mıyan dır heme qorê merdîman pey yew zıwani qıssey kenê. Qorê bîndesti û qorê serdesti cıya cıya zıwanan reydi qıssey nê kenê. Hetana kî sazuman (düzen, rejim) zi bedelêno labrê zıwan leza lez bincaren nê bedelêno. Bedelıyayîşê zıwani verra verra wo. La qandê bedelıyayîşê zıwani ri gani gellek zeman véro. Hergu komel û cematê merdîman wayirê yew zıwandê xwîné cayı yê. Vıyartîşê zemani reyra zıwan zi tedêno, heta qıssana vişi beno, zeydnenno.

Roj yeno kî zıwan bı feki tena nê maneno. Vengi û qıssey zıwani, bı rısman û tipan (herfan) nusênê. Nuştîş, çı bı rısm çı bı tipan reydi beno o zano, kıştı zıwani dı yew gama over û hera ya. Zıwan, heyana kî nê nusıyawo, durıst nê beno. Destûrê zıwani bıbc nêbo pey bı nuştîşi rast benê, bê nuştîş weş saz nê benê. Rıyê dına dır kotılmey merdîman demew kî aver şiy, ay çaxan zıwanê xwî nusênê. Ow zıwan zi çıqqas bınusıyo hendına weş beno, zeng û zelal beno, zıwanê qisse kerdîşi û zıwanê nuştîşi yew o? Heme çiy ra ver kê ra haseno kî her merdîm şiyeno bı zıwanê xwî xeberı bıdo, qıssey bıkerı, labrê her kes nışiyêno zıwanê xwî bınuso nê zi bıwano.

Wendîş û nuştîşê zıwani zav ra tayi xebat û musayîş wazeno. Dor û dermarey ma dır bı hınzaran kesi estê kî zıwanê maray xwî qıssey kenê la nışiyêné bınusê û bıwanê. Heyana kî kes esto dibıstananê berzan, fakultan dır waneno hewna nışiyêno zıwanê xwî bınuso yan zi bıwano. Semedo kî Tırkıya dır ewro zıwanê ma qedexe (yasax) kerdewo, gani ma no rayır dı lej bıkerım. Bêxeyja xwî ma havlı kami ra pawenim?

Zıwan di yewna mesela binî estâ: Zarava (diyalekt, lehçe) yê zıwanan. Zıwani miyandır bı dergeya diroki (tarixi) dir ferqê girdi virazênê. Zıwan, xwî miyan di ca ra ca bedelêno, gamî yena kî wayirê yew zıwani ca ca yewbinan fahm nê kenê, yew zıwani miyan dir çend grubekê zıwani vecênê. Ni grubanê zıwani ra zarava vajêno. Ma vajim zıwanê Kirdan dir: Zaravayê Kirdasi (Kurmanci), Zazaki (Dimli), Sorani, Gorani-Hewramani estê.

Bê zaravayan, hergu zarava miyan di fina ferqi estê. Yew zarava miyan di zi ciya ciya qıssey benê. Niyana zi ma şiyenim vajim fek (şive, axız). Ma vajim: Zazaki miyan dir Fekê Dersimi, Fekê Bingoli, Fekê Sêwregi, Fekê Pirani, Fekê Gêli. Ni fekan ra tay cado hera dir, tayi zi cado teng dir vîla bivê.

Zaravaya Zazaki hîna kemi û erey nuseya. Semedê na ra embazi estê kî nuştış û wendiş biney çetın veynenê. Gani ma xwî nê vir kerim kî çyo asan çinniko, bê xebat û bê lej teba nê dekuweno destê kesî. Yeweya zarava û yeweya zıwanê Kirdan bibo nêbo ebi nuştış û wendiş yena ca.

Tikê xebat ra pey herkes şiyêno zarava xwî dir nuştış û wendiş seri bero. Dima zi zaravayanê binan kê şiyênê bimusê. Ferqê kî yew zarava miyan dir nê zi beyntarê zaravayan dir estê, gird û zaf niyê.

Feki û zaravay vere pê ra zaf duri hasenê. La raştiko wini niya. Kê kî sero biney vindertê û kê bala xwî day bîder, kê ewnenê kî birnêkey qısseyan û viraştışê cumleyan yewbinan tepişeno nê zi yew o. Ma vajim yew yew ca dir Zazaki dir herunda tip (herf) a «a» dir, tipa «o» vajêna:

<u>Rast</u>	<u>Şaş</u>	<u>Kirdasi (Kurmanci)</u>
zıwan (zan)	zon	zıman
gam	gom	gav
zanayış	zonayış	zanin
manga	monga	mange

Yan zi ma vajim Fekê Dersimi dir hîna vişi herrunda tipa «ş» dir tipa «s» yena vatış :

<u>Fekê Dersimi</u>	<u>cay bini</u>	<u>Kirdasi</u>
asmi	aşmi	meh, hiv
so	şo	here
sima	şima	hun, we

Gani ma zarava û zıwanê xwı binusim, bıwanim, bımusnım, bımusım kı zıwanê ma vıraziyo, ca bıgıro, vıla bıbo.

Embazi este kı wazenê zıwanê dewa xwı nê zi zıwanê keydê xwı TÎRÊJ dır bıveynê, bıwanê. Demewo kı zıwanê dewa xwı nê zi keydê xwı kovara ma dır nuşte nê diy kırı birnenê, tay vanê: «Xelet nusıya wo (yanlış o)», yan zi cadır verdanê, nê wanenê vanê: «Fahm nê beno», «Nö Zazaki (Dımili) nı yo».

Wa kes guney xwıno kemaney xwı şari ser nêno. Herkes gani gunekarey û sujê xwı zi veyno. Betaley û tırraley hını bes a!

Ma verna vat bı kemaney û xeleteyê ma bı nuştış û heşyar kerdışbê şıma wendoxan kemi benê. Hadê gıdı, şıma veyno!...

Pênusı (qelemi) bıgıri, dest pey kerê!...

HELBEST

B1 Avê, B1 Nan

Rojen BARNAS

B1 avê
B1 nan
B1 seri hıldana Roja mefermend dı serê Sipan
Û b1 karına me
Ew ê
B1 zari
Û b1 nemana qıdûm dı çokan
Seri deynın.
J1 Dehak
J1 Çar
J1 Şah
Rebentır bın.
Ma na yê bira wan ku
Mêran jinên xwe
Dê weledan
Davêtın j1 xezeba me
Û revin
Tu ci û nvin
L1 wan sitari ne kırın

Bı avê
Bı nan
Bı jin bışkifina dı bûtıkên kulilkan
Femandarê femandaran her em ın.
Bihna me fereh e,
Lê em ne yên xezebê careki...
Bla bı bir binın
Me
Çıyayê pentagonê
Mina arvan
Bı hêran
Çawa hêra lı Wietnamê,
Lı İran
Û me
Çeka dı dest Hitler çawa kır dijminê serê wi
Û me çawa hejand Mûsolini
Mina dêwkula lı sêpiyê
Lı daran.

Bı avê
Bı nan
Bı dilopa xwêdana eniya xebatkêran
Bê mefer û xengir me bın
Nêzik e bıbışkife felati
Dı gerûya Rojê,
Bı sarıya asıwayê lı navsera Sipan
de.

Bibık Dırêsın

Rojen BARNAS

Bibık,
Dırêsın
Dihonın jı herıkinên pejnân.
Lı dezgê çavan
Vedıgrın tevne-evini
Jı mekûkên pêtin û rengin
Canfesên agırın
Lı dara dıxın.

Her çı qas
Dıl
Bı birin
 bı kovan
 û qirin
 bın
 ji
Guherinek xweş dıkeve dınê
Roj bı mefermendi hela dıbe.
Roj dıçe ava,
Jı berê xemgintırın...

Xavıka xewnan balûpal
Rengintırın jı wan rengên dı Rojê
Dınyaya jı me ve nas
 ferehtır

Dirok pel bî pel jîndar,
Çıkrım e lî ber me
Û em;
Geh froke ne lî serê kortalan
Û geh fermanderê hêzên nependi.
Xewnê me
Geh bî iskin
Geh bî bîşirin...
Şev stranên xwezîyê dirêsın
Jî berê şirintirin.

Evin,
Nijad û din
na nase.
Reşık,
gewrık,
zerık
û
sorin
Nin in
dî ferhenga wê de.

Gışt,
Wek hev
Mirovin.

Were disa ez û tu
Dılan bispêrin dılan
Jî xwe re pêjdin
—jî kewarên evinê—

Cêkm.
Û bî bibikan

şanan
bîhonın jî dilê xwe re.

Şanên xwe î hungîvin
Jî şirikên stranên gerdenaza
Bixemilinn.

Nı Zanim Kengê?..

Nı zanim kengê
Wê têr pirtûkên mın hebın gelo?...
Nı zanim kengê,
Dê bıkarım têr û seretêra xwe
Bıxweynım wan yek bı yek...
Bıkarım bıkarım pirtûkek
An weşaneki ku mın dıvê
Bê fıkarı jı karwanê kulê
Jı cın û xeyberıyan
Nı zanim
 nı zanim
 nı zanim
Nı zanim gelo kengê?...

Nı zanim gelo kengê
Gava bı pirtûkek bıçım malê
Navêje ser çavê malıya mın
Perpûta mırınê,
Stûyê xwe xwar ne ke lı aliki
Û bı gazın ne bêje:

— «Bes e
 bes e
 bes e l..

Te êdi çı divê?..
Bı te na yê dızanım
Lê
Bla gunê te
Bı me bê»
Û xilorik gêr ne bın jı karêzên çavan
Gava lı ser pirtûkan
Reşmızginan dibihize jı radyoyê
Ne rehile jı tırsan
Tırkin bı dilê wê ne keve
Û soba serşokê ne yê bira wê
Jı bêgaviyê.

Tu çı dibêji lo !..
Tu çı dibêji, derew-şanpıyonê demokrasiyê
Azahiya pirtûkan lı ku
Lı ku ye serbestiya weşanan
Lê ev govenda dıya te ye
Ku radigine her êvar
Nûçeyek lı dinyayê:
«Bı lêgerina hêzên ewlekari
Lı filan bajari
Lı bêvan taxi, lı malek
Weşanên qedexe kırı û yên çepên pırole
Hatın derdest kırın.
Hêzên ewlekari,
Dest danin ser weşanan
Û xwediyê wan
Bırın
... yê»

Nızanım kengê
Wê têr pirtûkên me hebin gelo
Em ê têr û seretêra xwe bixweynın
Bê fikare, bê tırs
Nı zanım kengê
Nı zanım gelo kengê?..

Serbûriyek:

De Were Bîwîsine...

Flit TOTANÎ

Mîn ji bo vê hejmarê, çirokek gelek xweş û manidar nivisandibû. Piştî nivisandinê, mîn çend caran xwend, dû re mîn ew deqtilo kir. Li ba dilê mîn, gelek xweş bûbû. Hingi mîn dixwend yekcar besta mîn lê vedibû, destê mîn ji xwendina wê ve ne diqetiya.

Li ser hejmara yekem ya Tirêjê hîn rexne dihatin kirin. Ev rexne di derxîsûsa giran bûyina zmên de bûn. Ez di ber xwe de dibîşîrim û mîn ji xwe re digot; «piştî xwendina vê çirokê êdi wê li ser zmên, li Tirêjê rexneyên neyini (menfi) ne yên kirin.» Ji ber mîn ê bareki giran —yê rexneyên neyini (menfi)— bi vê çirokê ji ser milê Tirêjê hilda, kêf li mîn dibû berri, ez dîpîrpişîm. Qewli zarûkan ve pirê ji mîn re got gîlîki: «Ka çiroka xwe, berî weşandina di kovarê de bi çend hevalan bide xwendin. Ew ê çawa bibinin...»

Bê şik ez ji nava xwe têr, ji xwe razi bûm. Nivisana bi zaravayê Kurmanci, bi sîvîkahi û nermi ji zmanê vê çirokê pê ve êdi ne dibû. Ne gengaz (mîmkîn) bû ji... Bi ji xwe razi bûyîn û bi li hêviya pesîndayînê mayîn, mîn rahîşt çiroka xwe nişani çend hevalan da. Tabî ev heval ne wisa rastlêhati bûn, ji aliyê mîn ve hatibûn bijartin: Yek jê ji Hekarê, yek jê ji Dêrikê, yek jê ji Silivan, yek jê ji Agiri (Qerekose), yek jê ji Dêrsîmê, yek jê ji Qerejdaxê, yek jê ji Sîrûcê û ye din ji Cîzira Botan bû.

Bi rasti, li ba dilê xwe mîn rêki wisa bijartibû ku rexneyên wan i derxîsûsa zmên ve, wê bibûna ronahi bo zmanek nîvekar (mîşterek) li temamê welêt. Mîn ê nivisara xwe ya niha û yên di pêş de li bêjînga

wan i zmên xîsta, da ku bê gazin û lome, nivisara mîn li her kujê we-
lêt bihata xwendin. Da her kes bigota: «Eferim Flit!... Meriv bi Kur-
manci welê dinivisine.»

Mîn hevalan vexwend malê. Ji feleka xwe bê xeber, ji nava xwe
razi, mîxayê çirokê da destê wan. Dî aliki de ji mîn, ji wan re çayeki
torinî (hakimî) çêkir, ani li ber wan dani .

Mîn qewitiya xwe li wan kir. Ew ê bi tenê dî ali zmên ve rexneyên
xwe bipêdandina (tesbit kirina). Weki dîn alyê teknik û çirok-saziye
bû ku, ew pisporiyek (ixtisasek) arizî dixwest. Bo ku rexneyên xwe
bi nivisani bipêdinin (tesbit kirin), mîn têra wan kaxiz û pêûs ji ani
dani ber wan.

Ya girîng (mîhim) ji bi rasti mijara (mewzû) zmên bû. Lewra li
ser hejmarê yekem, gelek rexne hatibûn guhê mîn an li çem mîn
hatibûn kirin. Xwendi an nexwendi, serwext bûyi an serwext nebûyi,
çî bigre gelek camêran dî ali zmên de dabûn ber dasa xwe û pê ve
dixûn.

Ji van rexnegiran (mineqidan) yek ji leqayi mîn bûbû:

— Êra mandal çî ye?

Ez tê ne gihîştim, mîn jê pîrsî:

— Çî mandal?

— Dî Tirêjê de yaz dîke.

— Tîştêk wîsa na yê bira mîn. Mendal ne be?

— Na na lo... Mandal, mandal... Yazmiş dîke «ez mandalek çar
sali me.»

— Xeletiya te heye birako. Na nivisine «ez mandaleki çar sali
me», «ez mendaleki çar sali me» dinivisine. Tu dêliyayi (şaşî) Rex-
negirê me xeyidî, li sûfê mîn ket:

— Yaho! Ez ê ji çavê xwe inan bikim ya ji te?

Mîn nihêrt em ê bi serê hevûdu ne xîn, ji nerma xwe ve rabûm,
ji wan nêzikan mîn Tirêjeki peyda kir, ani da destê wî:

— Fermo, ka mandal nişani mîn de?

Heval kovarê dî ser hev de welgerand, wê rûpelê vekir, bi xeyd
kovarê şîşî çavê mîn kir:

— Ha baş binêre!

Mîn rahîşt helbestê ji seri heta bîni du sê car ~~vekir~~ and, na mandal
tê tu ne bûn. Xeletiyeki çapê ji tê tu ne bû. Mîn ic ~~vekir~~ hîş rûpelê kir
nav çavê wî:

— Ka baş binêre «mandal e» an «mendal e»?

Baş lê nihêri, dit ku ne «mandal» e, «mendal» e, vêca ziviri:

— Peki mendal çı ye?

Mın bê axaftın rahat kovarê jê stend, paja «M» ya pişka ferhengoka Kurmanci û Tırki vekır, bêjeya duyem nişani wi da. Lê nihê: i û bı dengek êli xwend:

— Mendal iki nokta üstüste çocuk

İcar ez bışırım û mın got ê:

— Eferım, hêdi hêdi hini xwendinê dıbi.

Hevalek got e mın. Camêrek çiroka mın i hejmara yekem, «Te vi zmani jı ku derê ani?» yê jı seri ve çend komek (paragraf) xwendiyê, tebi hetani paşiyê ne qedandıye, rahıştiye kovarê lı ser masê xıstiye û lı sûfê hevalan ketıye:

— Ka we dıgot bı Kurmanci ye? Fedi ye, fedi... Tev bı Tırki û Erebi nıvısandıne, ica xelqê dıxapının dibêjin ku Kurdi ye. Em, bızi vırın ser serpehatiya çirokê û komçivina rexnegırên wê.

Komçivin yeko yeko rexneyên xwe i derxısüsa bêjeyan bı nıvısanı lı ser kaxız, pêdandın (tesbit kırın). Raberızina (mınaqaşa) lı ser bêjeyan dest pê kır. Jı bıli mın, heşt heval hebûn jê ditına du kesan jı beş bı hev ne dıçûn. Piveka (kıstas) her kes dı derxısüsa bêjeyan de, bêjeyên devoka wan i pêwari (yörel, lokal) bûn. Kes ne dıxwest jı kurta xwe dakeve. Her kes bı bêjeya devoka xwe dıgirt û dıgot: «ya Kurdi jêza (orijin) ev e, yê dın an bıyani ne an jı çêbıwar ın (sun'ine).

Bêje gelek bûn, bê hejmar... Raberızın pêşiyê jı bêjeya «axaftın»ê dest pê kır. Dı vê mıjarê de hevalê Hekari lı rex mın ci stend û vê bêjeyê parast:

— Axaftın bêjeki tam Kurdi jêza ye. Lı tamamê Çülemêrgê, lı Behdınan, lı nav Kurmancên İranê tê bıkar anin. Bêjeki dırıst û dı cih de ye. Tu bêjeyên dınê, yê dı hun devokan de têtın bıkar inan dewsa vê ya na gırıtın.

Hevalê Dêriki bı hêrs êrişê dıbir ser û dıgot:

— Ka ez jı we gıştın dıpirsım, lı mala, lı gundê, lı bajarê kijan hevalên mayi axaftın tê bıkar anin?... Kes nı kare bersıva vê bı erini (mısbeti) bıde. Lı Çülemêrg û Behdınan tê bıkar anin jı me re çı lazım e. Dıvê peyivın bê bıkar anin. Lı tamamê dorhêla Mêrdinê û lı Cıyarbêkrê «peyivın» tê bıkar anin. Pıştı ku Cıyarbêkri jı «peyivın»ê bıkar bıni ew çax mesele na mine. Ki dıxwaze bla here qehwên ber postexana piçûk lı Cıyarbêkrê, an jı here qehwa lı serıya Gara Sirkeciyê lı Stembolê, bla jı xwe re bınihêre ka lı wan deran çı tê bıkar anin.

Ev qehweyên her dû cıyan ji qehwên Dêrikıyan bûn. Hevalê Silivani xwe ra ne girt:

— Ku em bi ya Dêrikıyan bikin, divê navê Diyarbekrê ji bikin Cıyarbekır.

Heval gişt kenin. Hevalê Silivani domand:

— Belê rast e, «peyvın» lı dorhêla Dêrikê (lı hevalê Dêrıkı zıvırı) bınıhêre ne Cêrık e, Dêrık e ha! Belê lı dorhêla Dêrikê û ji Dêrikıyan ve tê bıkar anin. Disa dibe ku «axaftın» lı Hekarê û lı dorhêlên wê, bê bıkar anin. Lê ev her dû bêje ji lı temamê welêt ne hatine belav bûyin. Ji ber vê qasê bıkaranına wan ne dırıst e. Divê, dı dewsa vê bêjeyê de ya belav bûyi «xeber dan» bê bıkar anin. Ev bêje angó «xeber dan» lı temamê Diyarbekrê, Sértê, Mûsê, tê bıkar anin. Ji ber vê lazım e, ev bêje bê pejırandın (qebûl kırın).

Hevalê Agırı (Qerekoseyi), gotına wi birı:

— Na xêr, ne lı Mûşê û ne ji lı dorhêla Agırıyê ev her sê bêje na yê n bıkar anin. Lı Mûşê, lı Bingolê, lı Erzerümê, lı Qersê welhasil lı temamê dorhêla Agırı «Qıse Kırın» tê bıkar anin. Ji me ve «axaftın», «peyvın» tıştên xerib in. «Xeber Dan» ji ne dı mana «konuşmak» ê de ye. «Xeber Dan» ewe ku merıv ji hınan re xeberan dıde, qêra bı wan dıke. «Xeber Dan» ew e.

Hevalê Dêrsımı, rexneyên xwe ya der vê xısûsê bı vi awayı ani:

— Hun dızanın ji ber Dêrsım deverek çıya û bılınd e û ji ber kapitalizm û kultura romê bı derengi ketıyê, bı qası der û cıyên dınê asimile ne bıye, xwe ji asimilasyonê parastıyê. Ji ber vi, bêjeyên lı Dêrsımê tén bıkar anin; ji alıyê Kurdı jêzayı ve gırıng in. Divê em vıya ji bir ne kın. Lı Dêrsımê tu kes bı «axaftın»ê, bı «peyvın»ê, bı «qıse kırın»ê nı zane. «Xeber dan» ji dı mana kıfri kırınê de ye. Ez na bêjım ku ev pırs ne rast in, lê ya dırıst «qezi kırın» e. Lı çarmedorê Dêrsımê «qezi kırın» tê bıkar anin, divê Flıt ji vê pırsê bıkar bıne.

Hevalê Qerejdaxı:

— Na ji vana yek ji ne dırıst e. Ya dırıst «galegal kırın» e. Ez fılan û bêvan nı zanım. Merkeza devoka Diyarbekrê Qerejdax e. Kani û serekaniya zmanê Kurdı ji Qerejdax e, lazım e «galegal kırın» bê bıkar anin. Û ew qas...

Lı mın zıvırı:

— Flıt, dev ji tıştên vırtoqi berde.

Hevalê Sırücü lê zıvırı:

— Oxil... oxil ma te xêr e? Galegal ji qijtina pirekan re tê gotin. Çi ye, ew qas hun li ser vi şorê disekinin. Kurdandiya vê şorê, şor kîrîn e. Ji xwe re herin nav eşirên; berazan, dunan, pijan, gawendiyan... Herin Sîrûcê, herin Sûriyê. Bigerin oxil. Her kes «şor kîrîn»ê diemilîne. (Destê xwe li masê xist, hêrsa xwe ani) Dî nav çar diwaran de rûniştine li şorên Kurmanci dîgerin. Wayê min raberi we kîr, herin ji xwe re bibinin. Şorên zêde ne lazim e.

Ji masê rabû ku here, hevalê Ciziri rakir milê wi:

— Ki ve dîçi, ez beni? Bo çi dîwîri? Ka rwînit ez ji biştexlîm. Dû re hevalê Ciziri li me zivîri:

— Ez beni li min fekin. Tu kes nî karî inkar kî ku merkeza edeb, ilm û irfana Kurdi ne Cizirê ye. Kultura Kurdi bî Melayê Cizîri dest pê dikir, heta iro têt. Temamê şair û alimên Kurd bî Kurmanciya Cizirê nivîsandine û dîwîsînin. Zmanê Cizîra Bohtan çî bigirî biye zmanê resmî ye Kurdi. Lazim e Flit dî dewsa vê pîrsê de «stexlî» biemilînit.

Axaftin, axaftinê vedikir, li hev drêj dibû mina werisê şixrê. Dumahik qet lê ne dihat. Bêjeyên ku li serê li hevûdu ne dikirin, gelek bûn. Li sér bêjeya «fîringî» haşer çêbû. Ê ku li ser «bacanê sor» bî temamê hoza xwe disekini, yê ku li ser «domat» biryara xwe diyar dikir, yê ku digot îla ew ê şamîk be... Hela helaki mezin bû. Nî zanîm tovê vê zêzewatê bo çi hat nava me. Gelo ew ji ji bo berhevdanê hat?...

Min êdî dev jê berdabû. Ka dibêjin ya agir berda kayê û xwe da aliyê bayê... Yê min ji çî bigre ketibû delaveki wisa. Kesi guhdariya min ne dikir. Bî rasti kesi guhdariya yê dinê ji ne dikir. Tîqûtenê her kes bêjeya devokê xwe î pêwari pêşniyar dikir û li serê ji ku bîva wê serê xwe ji bîda şkandinê.

Li ser bêjeya mendal ji gelek hat axaftin. Her weki «axaftin»ê der vê xîsûsê de ji gelek pêşniyari dihatin. «Sebi», «gede», «tîfal» «weled» ketibûn dora raberîzî. Lê raberîzîna mezin mijara (mewzû) «zarûk»ê bû. Li ser bilêvkîrî (telafûzê) qiyamet dihat rakirin. Çar ditin hebû li ser vi: zarûk, zarû, zarok, zaro... Kesi nêzikayi bî ditîna hevalê xwe ne dîda, her yek bilêvkîrî an bêjeya devoka xwe ya pêwari diristîr dîdî.

Raberîzîna (mînaqêşa) bî teşqele bî saetan ajot. Derengê şevê bû. Temamê bêjeyên bin îşaret kîrî ne qediyabûn, lê, ji bê wextiyê heval rabûn. Ên mayî hîştî rojeki dinê.

Heval gîşt rabûn çûn. Lê ne bî şêla gava hatinê bûn. Gîşt bî şêla

pîsporê (mitexasis) zmanzaniya Kurdi, pîk û bî qubequb jî mala mîn vedîqetin.

Mîn kaxizên nivisara çiroka xwe berhev kîrîn, lê mêyîzand, malîkê tu xîrab ne bî.. Çî bîbinîm baş e gelo?.. Çî bigre jî sed bêjeyî binê heftê bêjeyan her hatîye xêz kîrîn. Ev tê wê maneyê ku ev bêjeyên bîni xêz kîrî, gîşt dê bîhatîna rexne kîrîn. Ronahî jî çavê mîn, qîdûm jî çokên mîn bîryan. Mîn kaxizên xwe tof kîr, avêt şebakê.

Du roj şûn de hevalekî mîn î nas ,bû mêvanê mîn. Ew jî dî tanga xwe de lî ser Kurmancî radîwesta, lê digeri. Erebi û Farîsîya wî jî ne xîrab bû. Tebî wî welê dîgot, ne ku mîn bî Erebi û Farîsî dîzani û lî gora zanîna xwe, zanîna wî yê derxîsûsa van zmanan dîpîva. Dî hindava xwe de lî ser etimolojîya Kurdi dîxebîti.

Êvarê, qederekî dûr û drêj me suhbet kîr. Şevhêrka me lî, ser alûbalê dînê bû. Hêdî hêdî sermîyanê me her duyan jî qedîya, dî binê kîsikên me de êdî tîştekek ne ma. Wê çaxê mîn rahîşt kaxizên çiroka xwe î navdar anî da destê mêvanê xwe. Bî hêvîya rexneyên wî yên derxîsûsa zman ve jê daxwaza xwendînê kîr. Heval dî mana erê kîrîni de serê xwe hejand, daxwazîya mîn pejîrand.

Heval du rêz xwend û bî bêjeki rastlêhati re biranîneki xwe gîlî kîr. Her gîliyên biranîneki wî çî bigre niv saet dajot. Dî du saetan de hê hatîbû nivê rûpela yekem. Bî ranînê wî malîmiratî ew qas pîr dîhatîn bîra wî ku jî bêxtê mîn î reş û jî ê çirokê re, dor ne dîhat ser xwendînê. Jî bawîşkan devên me her duyan jî, jî deqê carek çar bîhist jî hev ve dîçûn, hindîk mabû ku bîqelîşîn.

Hevalê mîn kaxizên çirokê lî hev nûrand, danî ser masê. Got e mîn:

— Tu zani, ez gelek bê xew im.

— Wîsa be em razên.

— Şevbaş!

— Şevbaş!

Em her dû jî ketîn nav nivînên xwe. Mîn lembê bîhart. Mêvanê mîn cîxarekî vêxîst. Got e mîn:

— Êra Flit, ew çiroka te bî Zazakî ye an bî Soranî ye?

Ez lî hev dêlîyam, mîn pîrsî:

— Kîjan çirok?

— Ev çiroka ku dî destê mîn dabû.

De were safî ke, tu ê çawa safî kî? Ez qehîrim:

— Ew çirok bî Ewramanî bû.

- Ya?...
- Ez yek car qehirim:
- Belé ya.
- Tu Ewramani jî ku derê hin bûy?
- Ewramani?...
- Belé.
- Gelek hêsa ye
- Çawa???
- Jî lingafonê hin bûm.
- Ya lî ser xêrê be. Pîr baş e, pîr baş...

Serê sibê em rabûn. Mîn xuriniyê hazır kîr. Lî ser xuriniyê me axaft. Dî nav axaftinê de bêjeki derbas bû: «hêçandin»... Mêvanê mîn, pey bêjeya «hêçandin»ê ket, pîrsî:

- «Hêçandin» çî ye?
- Lêker e, ango fiil. Tirkandiya wê «denemek» e.
- Bî kijan zmanî ye?
- Bî Kurdi ye.

Serê xwe dî meqamê neyîni de hejand:

- Na na xêr ne Kurdi ye. Ku Kurdi bûya mîn ê pê bîzanîbiwa.
- Na na ev ne Kurdi ye.
- Bê şîk wîsa ye.

Mîn vê gotinê bî tînaz gotibû. Bê şîk ne wîsa bû. Mîn jê pîrsî:

- Te diyê bî Tîrkî «denemek» heye, Kurdandiya wî çî ye? Zani gelo?

Serê xwe hîlda, pêlek lî arikan nîhêrt. Bî şêleki pîsîporî (mîtaxasîsî) û zanîstîyarî (alîmî) fîkîrî, her dû birhên xwe hîlda, dîna xwe lî nîqutekî daçîkand:

- Dî Kurdi de du sê pîrs (bêje) tên emilandîn (bîkar anîn). Yek jê jî van; «cêribandin» e, lê ev pîrs ne bî Kurdi ye. Jî Erebi tê. «Cerebe», «carîb», «tecrube» û h.w.d tev jî mesdereki dizên. «Sîhêti Kîrîn» heye, ew jî ne bî Kurdi ye. Hema bîhna Erebi bûyîne jê tê.

- Lê bî Kurdiya wê çî ye?
- Welahî dî nav xelqê me de «qûna hev ditîn» tê emilandîn.
- Malneket, ev ne argo ye? ne mustehcen e?

Lî mîn nîhêrî:

- A!... Ew çî bahs e? Xelqê me kijan gotinê biemilîne, em ê jî wê kelîmê û wan kelîmatan biemilînin.

— Baş e, bı serê mın ne ket lê em bêjın ku wısa ye, em ê hevoka «bir çok deneyimlerden geçtik»ê çawa wergerinin Kurdi?

Bı awırek manidar lı mın nihêri, pêvekır:

— Gelek hêsa... Em dı gelek qûnên hev ditınyan de derbas bın. Dı cıyé xwe de şemırım. Êdi axaftın ber mın ne ket.

Mêvanê mın rabû çû. Ez zıvırım hundır, mın pıyanok û feraqên ser masê da hev, masê malışt. Kaxızên çiroka mın i navdar bı stûxwari lı mın dınehêrin. Mın rahışt kaxezan lı hev tewand kır ber çavika sobayê û da ber pêta kibritê, lê bı vê telqinê:

— Ey çirok! Dı pêvajoya rexneyan de te gelek «..... hev ditınyan derbas kır. Dırok alıkarê te be.

HÊLBEST

«Etnik»

MALMÎSANIJ

Wa guşdaro

Wa b'eşnawo

heme kes.

Çehar qurni y dina,

Asmênê hewtina

Û Zeus,

B'eşnawo wa

Çıqqas merdım, çıqqas geli,

duyeli

û proletarya...

û proletarya...

Bıra,

B'ewni tıra!

Teyr û tebur,

gend û gemar,

Karm û kêz

û linc û lêz

zi bı name ya.

Labrê ez...

bê name wo ez.

Hergu teba, hergu kar bı name wo

Ez bê name.

Vila biy namey

Vietnom û Kamboçya û Angola...ri

Mı ri nê vajey.

Ez kewto erey.

Deme'w kî pêşmergey

«bê nav û nişan» gulan feka yê

Dêrsim dir, Mehabad dir, Dihok dir,

Ez «etnik» o.

«etnik bir grup» —grubêk etnik—

Dîrnayox,

Rîjnayox,

Şeqnayox.

Mêratanê ekrananê televîzyonan dir,

«etnik» kî vanê:

tersenê,

recefênê,

telefênê.

Ze atom, ze hidrojen, ze notron,

weqefênê.

Pawitoxê dina, şîma militanê erjayey,

Xwî vir bıyarinê

û şari vir finê!

Gıdino, merdımê dina!

Xwî vir mekerê,

Şîma,

bê naman rê

gani naman peyda bikerê!..

Namey mı peyhesê

Vengê xwî bikerê berz

û guşdari bikerê!

bê tewî bê lertz.

Gelê Kurdistan

û qorê karkeran

Ez o ez...

Kıtabê Ramıtey

MALMİSANIJ

Hawar, el aman,
Gıdi, gıdino!
No çı kul o, na çı tew a?
Inca, ayca, dor û dormare brin i.
Brinë brindaran,
brindaranê renckêşan,
dewijan, sarıştanijan.
Cendirman û polisanê zirtebozan
dest dır ez brindar o,
tı brindar i,
o, a brindar / ma brindar im.
Teba ma dest dır nê mend.
Wa çeki û aşingazê ma ayca manê
Çendekı kıtabê erjayey estê şıma zanê
heme ha ramıtey.
Ma bı xwı,
Bı destanbê xwı,
Kıtab û kovarê xwı,
Heme ramıtım,
bındê herrı kerdım.
Kıtaban owca,
merdıman inca,
gırewtı tewa xwı.

Qe me vaji, qe me persi
Caran

ridê ardan dır
kitab ramiya wo,
debiyo bindê herri?

Belê brao, belê!
Merdıman kitabi nuşti,
Semedê wendişi ri.
La tiya welatê ma dır
Kitabê ki erjayey wendişi ri
ha nımıtey,
ha ramıtey.

E ya, rašta ya.
Kitabi filhanan dır,
Kitabi beyaran dır, firêzan dır,
Bexçe û rezan û bostanan dır,
Hewşanê keyan
û gewan dır, goman û koman dır,
Binê quçan,

Kerran û kuçan
mıyan dır,
Mıyanê dêsan dır,
Ca bı ca kuçlanan û soban dır
adır...
û kitabı-mıtabı ha mıyan dır.

Ha pırr...
Pırr kitabı pêro.
Kitabi Kurdıstan dır,
Tırkiya dır ramênê.
Wa weşbo (!) bêmradê Ordıyê Tırka,
delo,
nêmendewo, nêşermaye,
erro şıyaye,

Mêtingehkar,
koleperest
û koneperest!
Nımıtış û ramıtışê kitabın qe;
La sew roji,
Rojan ra yew roj,
Heze terkey çınayey

Nê kitabê ramıtey bıçınıy se?
Şıma bı na gunekarey û rıssıyayey,
bêşermey û şermezarey
sekeni, çıkeni?

Çı herr û wellı xwı serro keni?

Çımbestış û ışkence,
Zılm û zor, kutış û tada
Cop û feleqe û cerayan,

Barri û çızziya,
Waqi û qorri û qırriya

Ceniyan û camêrdan,
xortan û şıktan,
karkeran û roşenbiran,
roj beno pere nê kena.

Roj beno pere nê keno
«sixi» mıxi «egitim»

Zulm û ışkence û bêdadi bêtım
tım û tım rıjıyawa.

Rıjıyêna, rızena ey şıma
Ow helesêna, puç bena dawa şıma.

La ma?

Ewro tı nêşınasê zi

—Şar camêrdo—

Kes çıyeki xwı vir nê keno.

Meştı perde û pêçey tu abeno, erzêno

Bı destê paleyan û cıtêran
karkeran û gelanê bındestan.

Heme kes tuf riyê tu keno.

Tuf keno, tuf keno,
exxin tuf!...

Engıştê Kejë

M. BRİNDAR

No dı serri yô ki mı mamostayey kerdini. A zi mı ra ni dı serran dı ders gırewt, xwendekara mı bi. Bı riyy xwı asar rınd nê hesebıyayni. La şabey ca gellek weşbi. Beşna ca bari û derg, porê ca zi hezey namedê xwı kej bı. Tıra vatini Kejë. Kejë, bı werıştış û ronıştış, bı tevger û xebata xwı raste rast yew keyneka Kırđan bi. Heta qıssey kerdışbê xwı şermokın, camêrdan ra remayox û bı edeb û malifet-bi. Vişi sermayışdê xwı ver bı vengbê xwıno nımız qıssey kerdini. Ayo semed ra sew kê weş nê guşdarıtini çiyeki tıra fahm nê biyni.

Cıl û belgê xwı tımo pak tebiştini. Labrê hıná vişi çına y kı pıra gırewtin keyen û erjani bi. Dersdê xwı dır zanaya bi; nıwıştışê cay weş asayni la leza lez nê waneyni, tipê xwı têbına kerdni. Tayi xwendekarê mı biy kı mı hini nıwıştıy inan şınasnayni. Ey Kejë zi aynan ra yew bı.

Yew kemaney Kejë bı. Roji demewo kı ez kıştı ra ders dano, kıştı ra sınıfı mıyan dır geyreno çımê mı ta kewt. Ez ewnıyawo kı çı b'ewnıyo, kı Kejë pey bı destê çepi nusena û destê ca o rast dır hirê engıştê kınari ha şıkte yê. Mı zori reyđı xwı tebişt. Xwı pızze dır ez dey ri zaf zaf dejayo. Mı xwı bı xwı ri va: «Keynekeka belengaz û meheyri. Tirê çırê enê engıştê tu enawa biyê?» Senê heyana enka ez bider nê aqılıyawo. Mı pızze dı biy kı ez rojik bıperso la mı rayna ve keyneki wa nê şermaya, heyf a, hatıki xwı ra bıgiro. Ay roj eno

roj ez Kejê ra hîna eleqedar bîyo. Verra verra a zî ez xwî rî zey yew bîray zanaya.

Rojan ra yew roj mî nîşîya xwî bî tepîşîyo, ez aya ra persawo, mî vâ:

— «Kejê, me cigire, ez tu ra yew çiy pers keno; tî do mî rê rast vaca.» Va:

— «Wabo mamosta, ez rast vana.» Mî destê ca îşaret kerd, nawît û ez sebebê şîkiyayîşê engîştanê cay tîra persawo. Verê verkan alîşkê ca biy çîl surî, şermayey la hewîna zî dest pey kerd, hêdî hêdî pede şîy û va... Verra verra sureya ridê cazî nîmîzeyaya vengê ca zî vîni biy. Ez têkil nêbîyo, a va mî guşdarît, a va mî guşdarît. A mî rê biy bî mamosta, ez biybiyo xwendekar. Bî matmendeki mî heyana peynî guşî ronay, semedo kî mî nê waştîni bîşermaya ow vengê xwî nîmîz kera nêzî vengê xwî bîbirna ez pîra nê ewnîyaynî. Kejê zî atîle nê daynî vajîrîyaynî:

— «Mamosta, ez hîma verdikek bîya, yew êrewo teng dî dewî dîr ma pey hesîyaym kî cendîrmey û qomando yeno erzeno dewda ma ser. Biy qîj-wîj û hermele. Çendeki camêrdê dewa ma biy ko ro qayme gunay, leman û daran ow kerran û kuçan mîyan dî vîni biy, şîy. Tayîni xwî dest dî tîfîngê xwî, tayîni şêşdarb-dabançe, tek û tuki zî kereşkoyê xwî berdî. Bîra tayî biy kî kardî, kalme nê zî xencerê bawkalan xwî dîr berdîni. Keso kî bê çek bo zî nê wetanaynî vîndero. Çîmka cendîrman o kutîni ey ra cay çekan û merdîman persaynê. Maya mîn û damêrriya mîn keye dîr biy. Pîy mî zî ma vanîm Hêgay Armenîyan ayca dîr xelle çînaynî. Homay zano mînga amînanîya Temmûzî biy. De tî çî zânî na mengî dî ma hetî çehendî germ beno. A tîncî telay vera kelekela amnanî dî gawîrî serî ser de nêro, paliya terkan a. Merju, kîşnî, nehey yanî wîrdî mîrdîy rewna qedîyay, cewî zî ha ha pay ra nê mendî bî. Vişaney dewîjan kewtê biy xellan; dest pey kerd bî kîştî yew ra çînaynê, kîştî bin ra zî sebale kerdnê. Aynanê kî nîşîyaynê xwî dest dî sebale bîkerê şîmbêlî, rebeqey nê zî celey vîraştîni. Qevdê palanê kî pey bî vaştîrî nê zî tarî çînîyay û erzîyay, gani cadî pêser bîneynî. Ma sebale y xwî, xwî dest dî kerdnî. Çîmka key ma dîr bêxeyja mî dî cenî biy: Ma mîn û damêrriya mîn. Ge ge zî ma mîterhî kerdnî, paley ardîni.

Dewîjê kî vejîyay ko, maya mî zî lezî kerd çekalê sewlandê xwî, xwî lingî ra kerdî û kewtî teber şîy kî xeberî bero pêrdê mî rî. Nê kî cendîrmey daştî ameynê tedîr şêşdarbê cî tebîştîni. Tîkê mend ez û damêrri ma ha zerre diyê kî bawo kewt zerre va:

— «Cenêkî mı firset nê di ez şêro ko, vanê teresbavan zaf nızdiy dewı kerdo. mı va hatıkı mı veyni, semedê aya ra ez ameyo. Ez xwı simzuri dı numnenno. Wa Kejê zi şêro bani ser, dalde y ezli y ra wa bı ewniyo kâ veyni se kenê?» Piy mı ena va û xwı berdê axuri ra kerd, şı heta simzuri ra. Ez ca dı weriştâ şıya nardıwana darên ro vejiyaya, şıya bani ser. Mı xwı da dalde y ezli. Ez tîkêki vınderta, ewniyaya kî kes nê aseno, ez şıyo war. Mı damêrriya xwı ra va:

— «Atê çew çinniyo!» Va:

— «Mankerî wabo, şo vınde nıka yenê!» Ez fina sıyo, mı pawıt pawıt kes nê asa. Veneka mı amey. Me vaji kî ez xwı dı şıya, busawa. Zaf zeman tayi zeman, ez nişka perrawa xwı ser kî yew çizî deketwa dewı mıyan. Vengê gedan û cenıyan yeno. Heti ra bermı, hetı ra vengê bini. Eke kiştâ deştı dır binê dewı dır cendırman bı wırdi destan tıfingê xwı tepişti, raşt kerdê ver bı dewı. Tıra naşt zi temafila inan ha vındertaya. Seya tıyerı dır zi yew qumandar û çendina teni şarê dewanê binan pay ra yê. Destê dewijan heme bestey bı. Tıra pey ez hını nê ewniyawo, ez vazdawo, ez vazdawo dıwar, mı va:

— «Atê, amey b'ew şar pêro hını yo têro şono yeno.» Weşniya marda mı ena hewı lebiyayişi reydi va:

— «Herê keynê, sebeno çıssa xwı guşiya kî, mey war, temaşe bıke, hela veyni heta keydê ma ra yenê ninê? Eke amey ay çaxan bê xeberı bıde pêrdê xwı, nêkî piy tu tebişenê benê dekenê qullıkı.» Bê zerri ez gılana şıyo bani ser. Labrê mı waştini kî ez zi şêra teber hamveranê xwı reyra dewı mıyan ra bıgeyra û nızdi ra temaşe bıkerä.

Bani sero mı diy kî hirê cendırman ha Xal Lezgin kerdo xwı beyntar, sungiya serey tıfingi pey ra bıder şanenê û tam danê, vanê:

— «Yurusene ulan sakalınâ... (De şo lo mı dı erdişa...)

Ay roj ra ver zi mı gellek cendirmey diy bı. Ez tıra tersayni, la ay roj ez hina qırti ra bıya, telefıyaya. Mı va qey mı pizze dır çiy qerefiya. Caran ez hendı nê tersawa. Çı nê tersa... Piy muno kî ez û dayka xwıno damêrri ma tıra weqefıyaynim ey zi tersda cendırma ver ay hing dı simzuri dır xwı binê vaşi û simeri dı nımit bı. Heta bin ra zi ayê ejdihayan ha Xal Lezgin ver pê daynê. Xal Lezgin perpizeyni, tê şaneyni, ver pê deyni bê hemdê xwı lezi kerdni. Nişiyayni şêro, çımka serrê cı zaf viyarte bı. Xal Lezgin zi berd seya tıyerı. Şutıka xafa Xal Lezginı zey wirroyêni şidênaya ow riy eyo veşate berz kerde bı. O nê tersayni. Bineyna pey tayna cendirmey kuça cêrêni ra vecıyay, va:

— Burada kimse yoktur qomutanım. (Kes tıya çınniyo qumandarê'm.)

Qumandari tay zaman nımızkani ay binan dı qıssey kerd, veng nê ame kî se vano. Yew cendırmi lingê xwı day pêro, sılam da, vazdi reydi şı peyniya temafilı çıwa ra veti, ardı day yewna cendırmi. Qumandari işaret da, cendırman Xal Lezgin eyşt ard, pêro pıro pêser biy ow tira yewi çekkalê Xal Lezgin i lingi ra veti, çıwey weşanay. Çızzi dekewtı Xal Lezgin i. Zerra mı, mı fek ra amey. Ceniyan da xwı çokan ro, lajek beno keyneki bena qeçeki kotılme biy, bineyna duri kevtê Mı diy kî ez ha nardıwanı sero ya, şona dıwar. Nişka linga mı verra diyay ez vengane dır menda tira pey mı xwı nê diy, oxmo kî ez xereqiyaya. Ez ena ewniyawa kî ez ha simzura tari û dermatı dır verrada pêrdê xwı dır a. Ez kî kena bıberma, piy mı çıgrêno vano:

— Heşşı keyna mı çiy nê beno, metersı. Nika ê şoni, ma tu weş kenim. «Ez hılpena piy mı destê xwı fekdê mı ser nano, nê verdano vengê mı vejiyo. Me vajı kî ez kew ta, destê xwı mı eşto xwı ver ow ni heme hırı engıştê mı şikiyay; damêrriyami ameya ez berda zerre, ez teslimê pêrdê xwı kerda. Gellek zaman ay beyntar dı şı, vengê maya mı ame. Piy mı werişt xwı weşana roşana, sımerê xwı rışna, çengiley mı tepişta ma vejıyaym teber. Ez hıma zi barrena, tewâ destê mı bê hesab zaf bi, nina vatiş kî ez vaja. Mı zana kî cendırmey şı. Damêrriya xwı ra mı eşnawıt kî Xal Lezgin pey bı çıwa kuto, xereqiyawo fina zi ey teba nê vato. Qumandari nişiyawo cay dewijan û çekan fahm bıkeroy, fek tira verra dawo, şıyo. Piy mı vatni:

— «Şıma ina Xal Lezgin i ra ewnênê, ey serra lejê Dersimi dı çı diyo, çı nédiyo, o musnayewo.»

Ay roj kî tari bı, şan dı piy mı ez heri wenaya, berda yewna dewı dı yew hekimi nawıta. Hekimi gellek destê mı dı xebetıya, destê mı ehendina zi dejna, best ma ageyraym. Caran ayroj û a şewı mı vir nê şona.»

Kejê pizze ra yew hesıra pillı antı. Mı ay hing dı serey xwı berz kerd, mı va:

— «Kejê tu ri sujo rastikên kami sero yo. Yani şikiyayışê engıştanê tu dı gunekaro rastikên kam o?» Va:

— «Senê?»

Fahm nê kerd bı kî ez se vano. Mı hewına va:

— «Bı zanayışê tu ayo kî sebebê şikiyayışê engıştanê tu bıyo, kam o? Sew tu dest ra bêro tı heqê nê engıştanê xwı kami ra gêna?» Kırr bırna, milê xwı na xwı ver, va:

— «Gunekar û sebebê engîştanê mî ê yê. Ez bîşina se ez heyfê xwîno Xal Lezgin î inan ra gêna...» Rind fahm nê bîynî kî Kejê kami sebeb veynena. Mî Kejê ra va.

— «Guşa xwî mî dare, Keja mî! Gunekarê raştîkêni sermîyandar û mêtîngêhkar î. Gani tî bîzana kî sermîyandarey û mêtîngêhkarey çîya, çî nîya, ay çaxan tî bîşina vera inan lej bîkera.» Qissa mî, mî fek dî bîrnay, va:

— «Tî kapitalizm û somîrgêcîlx ri nê vanê?...»

HELBEST

Serpêhatiya Bûrjûvaziyê-Pıçûk

MEM RONGA

çeq çeq çeq
çeq çeq çeq
rewş
hoy
zanyari
tevgirêdan
Çı ne.
bese galegal û gotin
sekın
mırın e
karker tu ne
gundi razaye
şores
lı hêviya
me pêşevanan
maye
mîlek jî pola
dîlek xurt
bese
bo vé
dengê tivingan
dermanê xewê

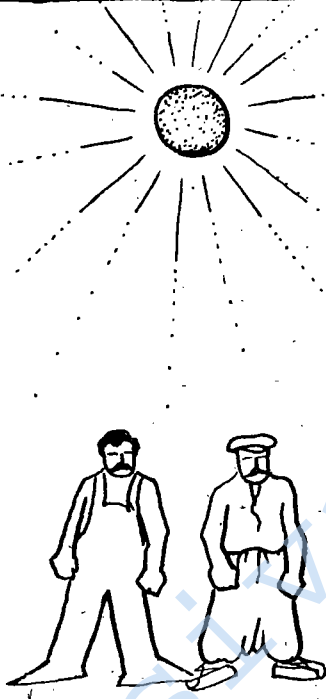
teq teq teq
 teq teq teq
 mın yeki kuşt
 bı mêrani
 yeki
 ku bı me ra ne dihat ji
 lı kêlek
 dani
 lêxın
 hevalno
 lêxın
 qemberek
 bavêjun vıra
 yeki ji
 wıra
 dınyayê bı serê wande
 hılweşının
 alav / agir bireşının
 bımırın
 weki
 mêra

 leq leq leq
 leq leq leq
 ne bû
 lı hev ne hat
 icar
 gel
 lı pey me
 ne hat
lê.....lê belê...
 pasıfist...
 oportunist...
 revizyonist...
 ...ist ...ist ...ist
 isk
 isk
 isk
 na lo ... hewa ye
 ev gel ne hêja ye...

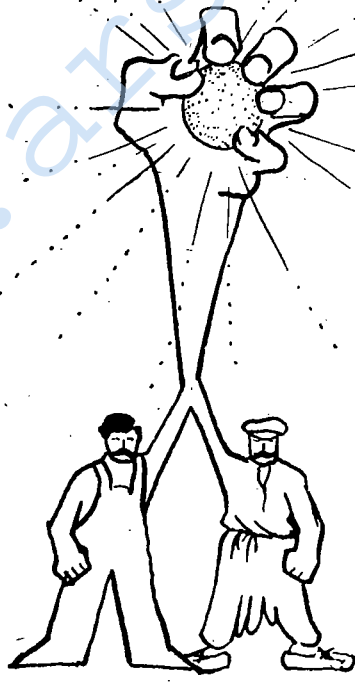
Çarin

bingehê gerdûna ne afirandi
ne hewa û agir e ne ax û ne av
yek tişt heye bê serû bê dawî
dî guhîrin û qevzan de bîzav

1

2

get

ÇIROK

DIZ

M. ELİ

Dı kuça tari û teng re derbas-bû û lı ber deriyê xani yê nızmi kerpiç sekini. Qedereki çavê xwe yê hûri şıl, lı ser kuliyên berfê ê jı jorda dıhatın xwarê gerand. Duvra, lingên xwe dı berfa erdê da û dı deriyê nızmi re derbasi hundır bû. Lı hundır ronahiki qels he bû. Agirê lembê ê ricıfoki şewqa xwe bela dıkrır û dı diwar de hın xelekên siyê ên lerızoki çê dıkrır.

Çavê wi cara ewıl bı kûrê wi ê dı bin mitêla peritandi ya nêzi kuçık de raxısti ket. Dûvre ber bı jına wi de bılınd bû. Çavê wan bı hev ket, Lê debar ne kır, çavê xwe jı ber çavê jına xwe revand. Seri dı ber da, hêdi hêdi ber bı quncıkâ xani ê pari taritır de meşıya, çû lı wir rûnişt. Qaseki dın, bı siya hêdi hêdi ber bı pê de tê, serê xwe xıst nav herdû çogên xwe û çavên zoq i piçıkên berfê ên lı ser pêlava xwe kır. Jına wi, bê deng hat lı nık wi rûnişt. Demeki dırêj, bê deng wilo lı nık hev sekinin. Pişt re dengê jına wi ê nızmik, wek jı kûr de bê, ket guhê wi:

«Gelo disa vala vegeyayı?»

Wek xwe bı xwe bıaxıve, dı ber xwe de bersıva jına xwe da:

«Erê vala. Wek hergav.» Hinek sekini, pişt re disa dest pê kır, wek bıxwaze kula dilê xwe birevine. «Ev çend rojın, sibê zû jı malê derdıkevım, dibêjim dıbe ku ez keseki xwedi bar bıbinım... Heta êvarê, lı istesona tirênê, lı xeracên makına, lı xana û kuça beredayi dıgerım. Kesên xwedi bar ên tên û dıçın, tu kes jı naxwazın bı me bıqşının. Ki bê, ya barê xwe lı ereba hespa dıke, yan jı lı textsiki sıwar dıbe dıçe. Hela piştı barına vê berfa pır, ez lı wan der û doran jı

çend himalên wek xwe pêştir tu kesi na binim. Dı vê berf û sermayê de karê xelkê tune wê derdê himala bıqşine? Ne hewcê dirêjkırinê ye Wek mın go, heta êvarê em vala dıgerın.»

Demeki peyv jı kesi der ne ket. Pışt re disa jına wi bı dengeki nızım dest bı axaftınê kır.

«Tu bıgeriya, dı bû ku te jı xwe re kare ki dın bıdita. Bıvê nevê kareki lı gora te jı wê hebe.»

«Jı te tirê ku ez na gerım qey? Qey, ez bê seri lı kuça dıgerım?... Elbet ez jı aliki de jı lı kar dıgerım. Lê karê çı, halê çı... Êdı bıye ku bı bertila jı kes nıkare tu kari bı dest xwe xe.» Hê axavtına xwe xelas ne kırıbû. Lê nihêrt çıqa dıçe giri dıkeve çavê wi û qırık lê zıwa dıbe, dıke nake nıkare xwe jı vi hali xelas ke, dengê xwe bıri. Lê hêsrê çava ne girt; nermık nermık hatın xwarê. Jına wi pıştı van gotına tu bersiv lê venegerand, jı nık wi rabû, disa çû lı ciyê xwe é berê rûnişt. Pıştı çend deqa, lı kêleka lawık é bıçûk vezeliya û dı xew re çû.

Heta sıbê xew ne ket çavê mêrik. Çavê xwe bal bı agirê lembêyi zelûl ve kırıbû û dıramiya. Carna jı xwe ve dıçû û dıket xeyala. Lê pır ne dima ku xeyalên wi dıçûn dıhatın disa lı ser agirê lembê é zelûl dısekınin. Zelûlbûna lembê hin xelekên sıyê dı diwar de çekırıbû. Van xelekana, pède wek guliyê darêyi lı ber bayê dıhejiyan û ke-derek bıyani dıxıstın dilê wi. Diwarên bê deng û sıyên lerızoki, mırinek sar dıxıstın bira wi. Wê gavê, tamamê laşê wi bı tırs dıricıfı... Carna çavê wi ber bı lawıkê dı bin lhêfa peritandı de razayi ve dıbû, pışt re dıqelıbi ser jına wi. Çavên lawık ketıbûn kortê, dı rüyê wi de jı hestû û çermık pève tu tışt ne mabû. Bı hıstüyê xwe yê zeif û zıravık wek mırov iskeleteki jı mezêl derxıstıbe û danıbe wir.

Tıştê ku bısev dıhat bira wi û lı ser dıramiya, —pıştı ku tu rê ne dıda ber— hê bêtır kulê wi radıkırın û wi bê hal dıxıstın. Mırov dıgo qey şevêkê, bıst sal bı carekê de wi extiyar kırıye.

Bı dengê kuxukek jı kûr de tê lı xwe varqılı. Çavê xwe ber bı paca pıçûk a naylon ve bılınd kır. Lı derva bagerek mezın hebû. Kuliyê berfê ber bı bayê ketıbûn û vırda vırda dıfırıyan. Jı aliki de jı, mısêwa naylon a pacê dıkutan. Ronahiya ku dı naylon re derbas dıbû û dıheriki hundır, dıda xuya kırın ku idi sıbe bûye.

Carekê lê hay bû ku dengê kuxıkê hê dom dıke. Lı ali deng vegeriya. Jınıkê lawık bı ser zık danıbû ser çonga xwe, serê wi bı ser kuçukê ağır é vala de xwar kırıbû û jı bo kuxık bısekıne, hêdı hêdı lı pıştı wi dıxıst. Lê dıkir ne dıkir, kuxık ne dısekını. Her ku dıçû zêdetır dıbû û pêre jı qırık lı lawıkê dıxetımand. Dı wir de bı cih dıbû û bıhna lawık dıçıkand.

Ji nişka ve çavê wi ên ku zoq i lawik bûbûn ji hev bûn û bî tîrs li hev geriyan... Ew çî bû?... Tîştê ku didit gelo rast bû?... Pêşiyê ne xwest bawer bike Dûvre nihêrt ku raste; xwinek sor û zirav bî kef û belxema devê lawik re dihat xwarê. Xwin wek taki sor dirêj dibû û dûvre li erdê di nava belxemê bela dibû. Her ku diçû ruyê lawik soro moro dibû, çavê wi ji hev dibûn û qapaxê çava di werimin. Bî dengêki bê umîd û bî nalin di ber xwe de go: «Yarebi, ev çî hal bû hat serê me, ezê çî bikim?... Bî ku de herim?...»

Jinik ji mabû heyirî. Çavên wê yi mehzûn û bî hêsr ji bî çarkê de guhribûn, bûbûn mina çavên pîlingê har. Herdûkan ji nizanibûn wê çî bikim. An bî kude biçin. Lê jinikê debar ne kir, bî çavê xwe yê sor û şil li mêrik vegeriya û bî ser de qiriya.

«Bese, bese êdi ji derdê te... Çiye tu ketiyî wi quncikî?... Halê lawikê na bini?... Çî dîsekîni, li benda mîrîna wi yi, çî?...»

Didit, baş ji didit. Lê dikaribû çî bikira? Bê pere bû, bê çare bû. Bî vê rebeniye xwe ka wê bî ser kê de biçûna, wê ji kê re bigotana çî? Derdê xwe wê ji kê re vekira? Him kê wê guh bîdanayê? Na... na... tu kesi ji ji halê wi wê fam ne kir. Bî dengêki wek ji kûr de bê, got:

«Ez dibinim, dibinim lê, bî serê xwe ka karim çî bikim? Qurîşek pere bî min re ne maye. Perê mitêla ku me wi çendi firotin ji ne ma. Ka di hundir de tiştêki firotinê ku hebe em bifroşin ji tune. Ne êzing e, ne dan e, xwarin e disa. Dixtor û derman ji xwe pereki gelek pîr divên. De ka bêje îca ez ê çî bikim?»

Lê guhê jina wi ne li wi bû:

«Hero duro, têyi dikevi vi quncikê-tari, serê xwe dixî nav çongên xwe û wer difikiri. Ka çî dikeve destê te?... Tu dibê qey wê xwedê her tiştî ji taqê bîbarine?... Yan tu dibê hema çî dibê bîra bîbe? Tu li benda mîrîna me yi, dixwazi em di nav vi mezêlê cemîdi de bîcehîmî herin?... Haa?...»

«Ka ez karim çî bikim? Heydê tu bêje, dixwazi çî bikim?»

«Çima ezê bêjim? Bî vê kevnejîniya xwe ezê aqil bîdim te? Çî difikiri tu ji xwe re bîfikire.»

Ez nikarim tu tiştêki ji bîfikirim. Jixwe ev çendeki ye serê sibê, radibim, diçim digirim, heta êvara, nivê şeva... Ha vîrda ha wîrda... Lê tu tişt bî destê min nakeve. Loma, van roja ne aqil di serê min de maye, ne ji taqet di canê min de. A, niha gund bûna, disa me karibû li vi alî xwe bavêta hîneka; nasiti, ciranti... dibû ku rêki ji mer vebûna. Lê bajar?... ne nase, ne doste... Ki bî kê ye? Yeki ku kar pê bê, ne ez kesi nas dikim, ne ji qe... Tu deriyê vekiri na binim. Dest û ling li min hatin girêdan.»

«De tu na fikiri, ez ji na fikirim. Eman êdi jî derdê vi lawê teyi merezdari. A, jî tere, tu lê binêre, çawa diki, bike...»

«Hela hişê lê, xwedê jê razî...»

Jinik bî ser de qiriya:

«Çima ezê hişbim? Ez ji ne insan im, ne dê me? qey, ez ê heroj heta êvarê, bê umîd lî benda mırîna wi bîm? Êdi ez nîkarim debar bîkim. Debar û taqet dî mîn de ne ma.»

«De hela bes e lê...»

«Ne bes e, çima wê bes be? Heta ku wê dî vi halî de be, bigre bavê derva, bîra roki zûtîr bîmre çêtîr e.»

Hêrsa wi rabû û ling bî ling zêde bû. Her axaftînek jinikê wek tirekê dî mêjîyê wi rake; diçûn dî hundirê mêjî de dîçîkiya. Dîlê wi teng dibû. Her ku çû çavê wi tarî bûn, serê wi gêj bû, dîgo qey diwar ber pê de tîn, ha dîkîn bî ser de hilweşîn. Bî çarkê de bê hemdê xwe jî ciyê xwe pekiya. Bî ser jîna xwe de qiriya:

«Bes e!... Bes e dibêjim jî te re!... Ecelê te hatiye, çîye?»

Jinikê jî xwe ne xwar:

«Erê, ecelê mîn hatiye... na besim, ezê bêjim. Heta nîka ez sekînim, ez hiş bûm ka çî bî destê mîn ket? Salê mîn dî vi halê xirab de...»

Debar ne kîr, êriş da ser jinikê. Destê xwe bilînd kîr û heta jê hat kulmek lî jinikê da. Bilînd kîr disa lê da. Lê jinikê dengê xwe ne dibîri. Her ku lê dixîst dîaxaft; her ku lê dixîst dîqiriya:

«Lî mîn xe, hema heta jî te tê lî mîn xe... Lê tu nîkari êdi dengê mîn dibîri. Heta ku ezê dî vi halî da bîjim, ez bîmrîm çêtîr e. Qene jî te jî û jî lawê te jî xelas dibîm. Lêxe... bîkuje, bîra ez bîmrîm...»

Jî lîxîstînê milê wi betilî, êdi mest bû. Sekîni, bî çavê sorê xwîni lî dora xwe nihêrt. Çavê wi tu tîşt ne didit. Diwarên dora wi wek kelekên ser pêlên avê diçûn dîhatîn. Gêja wi çû, xwe lî ser lingê ne gîrt, wek xîrareki vala qelîbi bîn diwar û wer`ma. Jî xwe çû. Edî, ne kuxîk, ne jî qîrçîra jinikê... Tu deng ne diçû guhê wi.

Gava bî hişê xwê hat û çavê xwe vekîr, lî derva tari ketibû erdê. Hêdi hêdi jî ciyê xwe rabû. Êşek gîran ketibû serê wi, disa gêja wi çû. Jî bû ku ne keve, pîla xwe da diwar. Hîneki wer sekîni, pişt re nerme serê xwe bilînd kîr û bî çavê vala lî dora xwe nihêrt. Pala xwe jî diwar hîldâ, berê xwe da ber bî paca naylon û meşîya. Bî piştî destê xwe lî naylon xîst, berfa derva jî ser qewîrand. Demeki derva temaşê kîr. Bagera serê sibê sekîni bû. Şev bê deng bû. Lî derva ronahîki jî ronahîya berfê hebû. Lî der û dorê, jî berfa sîpî û dî nav wê de hîm reşê malên wek a wi pêştîr tu tîşt xuya ne dîkîr.

Jı pacê vegeriya, seri dı ber de, xwe bal bı deri de kır. Deri vekır, derket derva û ket kuça teng.

Berf, bistıkek berê sekınıbû. Lê tevi bërfa ku ji sibê de hatıbû, ji çogekê zêdetır berf ketıbû erdê. Bı sekna berfê ba û bager ji sekınıbû. Lê jıber ku dınê sai bú sermaki ışk peyda búbû. Wek cılıtek tûj serçavê wi dıbiri vê sermê. Debar ne kır, şewqa xwe xıst nav çavê xwe û stukıra çakêt bılın kır lı dora hıstüyê xwe pêça. Destê xweyi cemıdı xıst bêrika pantolonâ xwe û meşiya dınav berfa pır de.

Heta çongê dıket berfê û derdıket. Weka ku ne xwaze çavê xweyi şıl nişani xwedayê ku dilê wi pê na şewite û duayê wi qebûl na ke bide, serê xwe bı ber xwe de xwar kırıbû. Berfa hışk û cemıdı dı devdelıngê pantolone wiyê qetandı re dıket hundır û wek perçên camê çimê wi dıbiri. Dıgo qey temamê laşê wi dıke bıtevize. Lê qet guh ne dıdayê. Dıbe ku haya wi ji jê tunebû. Bırasti hay lı tışteki ji ninbû. Nızanıbû bı ku de dıçe û çıma dıçe ji... Hew hey lêbû ku ji mala xweyi bı rojane nan û ağır ne ketiyê dır dıkeve. Her gavê ku davêt wi ji vê mala wiyi sar, lê a bı sala ye sitara serê wi dıke dır dıxıst.

Mecbûr bû. Dıvê bıçûya. Edi ne dıxwest destvala vegere malê. Dıvê destvala venegeriya, bıvê ne vê tışteki bı destê xwe xısta. Dı dilê xwe de go «şert e, şert e... dıvê ez rêki bıbinım. Lê ji ku, ji ki û çawa?» Dıkir ne dıkir, bersıva van pırsa dı serê wi de çê ne dıbûn. Pırs dıçûn dıhatın dısa dı serê wi de çık dıbûn. Lı wir tevlihev dıbûn û bı tu awayi ne dıxwestın derkevın.

Dıramiya: gelo hew ew tenê bú ê ku hatıbû avêtın çala bê umıdıyê? Deriyê umıdê hew lı ser wi tenê hatıbûn qefaltın? Nızanıbû... Lê dıda bira xwe; bı hezaran insan hebûn mına wi. Jı bê kari, bı hezaran mırov, vala dıgerıyan, ji sıba heta êvara lı qehwa rûdınıştın. Hemi reben û belengaz bûn. Lı dora hev dıcıvıyan û behsa halê xwe dıkırin. Lê dıgotın ne dıgotın, derdê wan xelas ne dıbû. Roja dıtır, roja dıtır... her û her dom dıkir. Gelo nıza wê çawa bûya? Vê rewşa xerab, vê belengazıyê, bê kari û bırcı bûni wê heta kingê dom bıkıra? Gelo ro hebû ku ev bırcı bûni û belengazi rabûna?... Tu kes, bê kar, bê mal û bê ağır ne mana?... Herkeseki kareki wi û maleki wi hebûna... Zıkê wi û zaroyên wi têr bûna. Nexweşi rabûna, çı derd çêbûna, derman pêre pêre xwe bıgıhandayê. Gelo rojek wılo hebû an na? Nızanıbû...

Jı nıfşkê ve bı dengê fırenek sert lı xwe varqılı, xeyalê wi hemi revıyan û zû bı zû xwe avêt kêleka rê. Pıştıre lı dı xwe vegeriya. Teksiki çend gav jê wırdetır fıreên kırıbû. Şofêr serê xwe dı pacê re derxıst, çend çêr kır û dısa teksıya xwe bı rê xıst. Teksıyê berf û

çamûra ser rê dî ber tekerlekê xwe re pejiqand û çû wînda bû. Hêdi hêdi rabû ser xwe, çamûr û berfa pejiqiye ser jî xwe dawşand û hov hov lî dora xwe nihêrt Mabû heyirî: çî çax gihiştibû nava sûkê?

Disa dest pê kir, dî kêleka rê re meşiya. Lî ser rê jî otomobilên ku carna diçûn dihatin pêştir tu tişt nin bû. Ronahiyên dî pacên apartmanên çar pênc qat re derdiket derva, tevli ronahiya lembên kuça dibûn, derva hê ronitir dîkîrîn.

Mala xwe, kuçê tari ê ku tê re derbas bûye xist bira xwe. Kaşê ku dihişt vê rêya han, cuha ser devê rê ya pîsi û qirêjên sûkê tê de diherikin xist bira xwe. Ne dihat heşê wi, ka kingê dî van dera re derbas bûye. A, vaye aniha tîkûtenê xwe lî nava bajêr dîdit. Ne jî dengê firênê bûna, ki zane wê hê çiqas bî vi awayî biçûna.

Nîza wê bî ku de biçûna... Îstesona tirênê ket bira wi. Wextê hatina eksprêsa Stembol û Qurtelan bû. Biçûna wir dibû ku çend qurîş bî dest xîsta. Destê xwe xist berika xwe û gavê xwe jîdand. Bî lez dî qozîya pavyonê re berê xwe da kuça jor. Lî ber pavyonê dengê nara, şikandîna tebeq û qedeha û dengê muzik û reqsê tevlihev dibû, derdiket derva û lî derva bela dibû. Go: gelo nîza lî hundir çî dîkîn? xwedê zane hîna hundir pîr gerxme.

Ku germî ket bira wi jî nîşkê ve wek xew têkeve çavê wi, çav lê mielûl bûn. Pêre jî tîrs ket dilê wi. Ev çî bû? Jî Sermê dîkir bitevîziya, çî? Bî tîrsa tevîzandîne gavê xwe hê zûtîr kir, berê xwe da istesonê.

Gava gihaşt gara tirênê hê tirên ne hatibû. Destê xwe dî hev da, ani ber devê xwe hû kirê û ket hundirê salonê. Lî ciheki runîştîne gerîya lê tu der vala ne dit. Lî ser bankên ber diwêr, hîr rûniştîbûn, hînan jî poteki an cakête xwe avêtî bûn ser xwe, çogên xwe kîşandî bûn zîkê xwe, destê wan dî bin serê wan de razabûn. Cilê hemûyan jî kevn û peritandî bûn, pîrê wan bî pîna bî hev hatîbûn dirûtîn. Çavê wi lî soba komîrê a navça salonê ket. Xwe gihand sobê û destê xwe da serê. Jî zûve temîrî bû lê hê germî dî hesîne wê de mabû. Destê wi bî sobê ve, enîya xwe sipart lûlê û wîlo ma.

Çend deqe şunde dengê fitîka tirênê bê dengîya şevê çîrand û lî ser bajêr bela bû. Tirên ketîbû garê; hêdi hêdi hat lî ber salonê sekîni. Deriyê wê vebûn û rêwî pê re pê re jê daketîn xwarê. Hê deqek neçûbû îsteson bî mirovan tîjî bû. Hîr dadîketîn hîr lê sîwar dibûn, hînan rêwîyên xwe bî rê dîkîrîn hîr jî hatî bûn bergîya mirovên xwe. Yêr ku jî tirênê peya dibûn, hînen wan diçûn lî dolmîş û tîxsiya sîwar dibûn diçûn. Hîr jê jî dî cadê re berjêr dibûn û diherikin.

Çavê wi li miroveki dinav qelebalixê ket. Du walizê giran di destê wi de bûn û bi hilke hilk dimeşiya. Xwe ber bi mirov kir û jê pirsî:

«Te hîmal divê gelo?»

Mirov sekîni li çavê wi nihêrt, duvra bersiv da:

«De were, were... hilgire, heta texsiyê. ali mîn bike.»

Zû zû destê xwe avêt valiza, yekê hilgirt da ser milê xwe, a din jî xîst dest û bi pey mirov ket. Ciyê texsiya pîr nêz bû. Gelo heta malê wê pê ne kîşanda? Mala wi miheqeq pîr dûr bû. Heta malê hilgirta ki zane wê çiqas pere bîstenda?

«Kekê te divê ez heta malê hilgirim.»

«Mal gelek dûr e kuro.» go mirov.

«Bîla dûr be, ez dikarim hilgirim. Hema rê nişani mîn bîde bese.»

«Tu dini çîye? Dî vê serma han de, ka peyati tê çûndin. Him piştî ku texsi he ye, bo çî?»

Dengê xwe birî, bersiv ne da êdi. Xwe bi xwe go: rast e lê, çî derdê mirov he ye di vê sermayê de heta malê peyati biçe. Wê jî kubî halê mîn zanibe. Him çî jî wire halê mîn. Derdê herkesê jî xwe re.

Gava ghiştin nik texsiya, mirov du banknot û nivê hesinî xîst kefa destê wi li texsiyê sıwar bû û çû. Gava mirov pere dirêj kiribûyê destê wan bi hev bûbû. Çî desteki wi yî nermik û germ hebû. Germa destê wi gihastibû pere jî. Pere di nava kefa destê xwe guvaşt wek bixwaze germa pere derbasî destê xwe bike.

Heta ku vegeriya hat salonê tîrên bi rêketibû jî. Bi çûndina tîrênê re li garê kesek jî ne mabû. Ew jî vegeriya bê dilê xwe kete kuçekê. Nîza çîma, elektrîkê kuça temiribûn. Hew ronahiya berfê mabû li kuça. Hinekî li kuça geriya. Hema kijan kuçe bi ber keta berê xwe dida wê kuçê. Pîr hindik nîza çîqa çû, çark ê nihêrt ku li ber camiki ye. Camiki nav mehela bû. Dî deriyê hewşê re ket hundir, çû li ber mûslîxê avê rûnişt. Nîza gelo wê çî bîkîra? Gelo biçûna malê? Ka qey mal jî vir çêtir bû? Qene li vir dengê giri û kuxîkê ne dihatê. Bi nerme li dora xwe nihêrt, çavê xwe di hundirê hewşê de gerand. Jî nîfşê ve çavê wi hat li ser tabûta camiyê a ser berfê sekîni. Çîrûskê agir jî çavê wi firî. Rîcî fîndînek sar laşê wi girt, pişt re mal ket bira wi. Jîna wi, zaroyê wi... niha li malê jî sermana diricîfin.

Xwe bi xwe go:

«Ezê vê tabût ê bigrim bîvîm malê. Wê çend rojeki me germ bike. Qene avek germ wê di qirîka me re biherike.»

Sekîni, tîrsek ket dilê wi; camî mala xwedê bû. Rabe bîdîze û musibetek bi serê wi de were... Jî camiyê tişt dizîn gunekî gelek mezin bû. Lê ne be? Kîzane heta sibê dibe ku lawê wi bîmre. Sibê nemîra wê dusîba bîmîra. De çî dibû bîra bîvîna, wê bîbîra. Lê di dilê

xwe de go: «Ezê aniha bîvîm, lê havînê ezê tabûtek jî vê çêtir binîm bîxîm cih. Ahd be ku bîvê nevê ezê binîm.»

Hê wer dîgo, jî durve, jî mînareki dengê azana sîbê bîlînd bû. Xuya bû ku bergiya sîbê bû. Bîstîkek dîn wê ronahi dî erdê ketana: Û a xîrabtîr, wextî mîezînê vê camiyê jî bîhata. Bî vê fîkrê zû zû rabû ser xwe û nêzi tabût ê bû. Rakîr tabûta vala, da ser mîlê xwe û zû zû berê xwe da deriyê hewşê. Bî gavê sîvîk gîhaşt derî. Çaxa ku gava xwe jî derî avêt derva, dengê î gelek lî nêz go:

«Ihî... ihî...» Hema dî cî de sar bû û dî navbera derî de çîk ma, sekîni. Xwêdanek sar dî eniya wîrê avêt û dîlop dîlop hat xwarê.

«Hoo... tu kî yî?... Wê tabûtê bî kude dîbî?»

Serê xwe vejerand, lî mîrov nîhêrt: mîezînê camiyê bû. Gelo bîgota çî? Devê wî lî hev gerîya:

«La... lawîk ne... nexweşê... îh, îhh mî go... lawîkê mîn nexweş bû, mîr. Hatîme tabûtê bîvîm.»

«Başê, bo çî vê şeyî han, dî vê sîetê de? Û bê haya kesî...»

«Ez hatîm kes lî van dera tune bû, mîn jî bî serê xwe rakîr jî mecbûrî. Ka mînê jî kê re bîgotana?»

«Derewa meke, tu hatîyî dîziyê.»

«Na Wellah, rast dîbêjîm.»

«Bes derewa bîke, mel'ûnê mel'ûn. Tu fedi na kî hatîyî dîziya camiyê.» Dengê mîrov sert bû hînek jî dîqîriya. Bêçare, lî ber gerîya.

«Waad be ku na... êê... gotîna mîn ewe ku ez mecbûr mam. Tu çara mîn nîn bû.»

Mîrov, guh ne dayê, qîriya:

«Gîdî mehelinî, zû bîghên dîz vaye, dîz ketîye camiyê.»

Lî ber gerîya:

«Na, na... ez ne dîzîm.»

Lê tu tîşt ne xîst serî. Tabûtê dani. Jî revê pêştîr tu rê ne mabû. Yan na, meheli wê nîha hemû lî ser serê wî kôm bûna. Dest bî revê kîr. Mîrov da pey. Jî alîkî de jî lî dû wî dîqîriya:

«Gîdî, cîranno zû werîn, dîz vaye. Zû kîn, gîdî zû kîn dîreve.»

Jî nîfşkê ve tîşteki sert lî paçîka hustîyê wî ket. Pêre pêre, ser serî noqî nava berfê bû.

«Ehey mel'ûn, dî ser de dîrevî jî.» go dengêkî. Ev deng ne dengê berê bû/

Derbek dîn lê ket, yek dîn jî... lî ser hev lê dîketîn. Rabû xwest bîreve. Lê bî derbek dîn disa dî nav berfê de dîrêj bû.

«Lêxîn ha lêxîn, bîra ne revel!»

«Lî vî şeytani xîn!»

«Lı vi bēnamûsi xın!»

«Wey şeytan wey, ka tabût ji tê dızın!...»

Qirin û hela hela her ku diçû zêde dibû, pêre ji derb pır dibûn.

Lê dız jı zû ve hemû tişt jı bir ve kırıbû ji. Ne hay lı derba hebû, ne ji qırqır û hela hela. Dar û derbên ku lê diketın êdi qet wi ne diêşandin. Bı dev û poz ve ketıbû nava berfê. Xwinek sorr û zıray jı cênika wi diheriki û dılop dılop dımıquti nav berfa sıpi...

Gava dinê roni bû, lı serê kuçê, dı nav berfa sıpi de jı xwina sori cemıdı û jı dudı-niveki hesni pêştır tu tişt xuya ne dıkr.

HELBEST

Mina guleki êveli ger b1 buhire jina me

BERKEN BEREH

Rojek,
ji ber xeman, kulan
hinê helbest nivisandinê bûn tilyê min.
Niha
Ji bo evinê
 ji bo tuneziyê
û çavên dayika xwe i belek dînvîsim.

Dîbinim,
zarûk bêpar in
 —dî salan zarûkan de li dînê—
 ji xwendin
 leystik
 û wêneheviyê

Dînerim,
li berbajarka, li kolana
mina çivika dayika xwe hindakiri
dîçin û tîn meriv
 dikevin çayxana
 çayxanê bê hilberî

Lê divê
mina guleki êveli
ger bı buhire jina me

bı şev bı roj
em evinek bıhonın
evinek nû û mestır...

Lew
niha stran me dibêjin
stran lı çiya.

www.arsivakurd.com

Jı ba me rê dıçe xweşitiyê

BERKEN BEREH

Dikujın lı serê kolanan
sebi diminin sêwi
jın junebi
û dıl tiji xem

Dihêln çeçiltazi
birçi dihêln
bê dibistan
bê rê
bê xêni

Û diminin bı serê xwe
bı serê xwe
mina kulilkên ne kedi...

mezın dibın xem û kul
stran dibın lawij
û diminin

mina bızmarek lı diwar kutandi

lı xurbetê

disa ji
bı me re xweş e jın
cejn
geşt...

evin bı me re xweş e
û ji xweşitiyê re

ji ba me rê dıçe.

Çend Bermayên Mitolojik

Mihemed QASIM

Xatiya me ya Sarê hebû. Wexteki em gundiye hev bûn. Xatiya Sarê hem jinebi bû û hem ji gelek pir bû. Gelek gotinên xweş û kevnare, yên ku hê riyê tavê ne ditibûn, di binê kısıkê wê de hebûn. Car carna ku gazın ji bextê xwe dıkir, dıgot:

— Ji me j'tirê me lega reş ne kuşt, tira reş ne kır, aşûjna zebûnıyan ne dızı... ev çı bextê bı reş e ku dı me gerıya.

Tabi mana dızına aşûjnê û kırına tira reş hebû. Lê kuştına lega reş çı bû? Çıma ne lega dın.

Xweş tê bira mın, mın dı newala gundê me de rojek jûji (jıjo) ki girtıbû. Bı kêf û şahı mın ew anı malê, bı çı kul û halı. Bı bavê xwe ve zeliqım mına mozeqirtıkê, jı bona ku serjê ke. Mın bavê xwe razi dıkir, dıya mın dı me de derket, şeçameki lı belegoşka mın xıst û pê re:

— Belqıtiyê belqıti!.. Mın jı te xêrê ne dıtıyo! Tu dıçı jûji dıgırı ha..

Lı bavê mın zıvırı:

— Sed wadê Xwedê lı canê mın bışkên, gava tu jûji serjê ki, ya dı vê malê de bımine ne ez ım. Ew zarok e, fêm na ke, ma tu jı fêm na ki ku jûji seyid e? Tu dıxwazi malê lı serê me xopan ki?

Belê seyideki nû lı gundê me zêde bûbû. Seyid Ebasê Sêrti û Seyid Cezayırê Serhedi hebûn heta niha lı gundê me, û zarokên wan. Lê seyidek nû derket, seyid jûji... Mın dotıra rojê jı seydayê xwe i dersa Camiyê pırsi, wi jı jı mın re seyıdıya jûji got lê, sedemê wi ne got. Jı tırsa ez jı zêde bı ser ve ne çım.

Ev pırs zemanek dır û drêj dı méjıyê mın de bı tevdani ma. Jûji çıma seyid bû?

Wek vana çend tıstên xerib jı hebûn. Marê reş zıyaret bû. Heta kalê mın, ango bavê bavê mın, jı ber rojek lı pesarê marek reş kuştıbû, jı aliyê xeyberıyan ve hatıbû hıngaftın. Pıra mın, tım jı mın re dıgot: «Nebi nebi tu tékılı marên reş bıbi. Kalê te sê roj dı pey kuştına mar de, bê êş û nexweşın ket û mır» Ahmedê cıranê me, rojek kúsiyek

girt û ani malê, dû re gazi Silêmanê Hevêdi kır, gotê: «Silêmano, xalê te ji Hevêda hatiye wa yê li mala me ye. Hun ne li malê bûn, min ew li mala me ezimand.» Em ji bî Silêman re çûn. Silêman çû menzela mêvana kesi ne dit. Ji Ahmed pîrsi «ka xalê min?» Ahmed ji binê dolabê kûsiyê ku li pesarê girtîbû derxist, nişan dayê. Tev bî hev re kenin.

Çendeki berê çûbûm aliyê çiyê. Li deştê dor û dorê milka ji şelan qelawûz datinin da ku milk ji hev diyar bin. Ev qelawûz qelawûzên tixûbên (hîdûd) milka ne. Li çiyê ji wisa qelawûz hene. Qelawûzên li çiyê ne ji şelan, lê ji keviran in. Tîşteke dinê bala min li xwe kişand. Ji van qelawûzan tenê ne li dor û dorên milkan, lê di nav rezan de ji hebûn. Min ji hevrayê xwe i çiyayî pîrsi:

— Ev qelawûzên di nav rezan de, bo çî hatine çekirin? Kevirên zêde yê nav rezan in, dane hev an ji qelawûz in?

Hevrayê min got:

— Cê ew ne qelawûz in bavîko.

Min icar bî dest û tiliya nişan dayê.

Got:

— Erê, erê... Ew cê ne qelawûz e. Cê ew dêdwan e.

— Hela hela... dêdwan çî ji teva ye?

— Dêdwan, dêdwan e. Cê çiya, xeyberî, dîz û xîrab jê ditîrsin. Cê na bini di qama sirnotê mirovan de hatiye çekirin. Cê qelawûz qasî çokê tunê.

Min mesela dêdwan, ji gundiyan ku li wi gundi mêvan bûm, pîrsi. Di nav her rezi de dêdwanek hebû. Ji dûri ve dirûvê tîndirûsê merivan pê diket. Merivên xîrab, xeyberî (wek cîn û perîyan), çiya jê ditîrsin. Metelokek wê ji hebû; çiya li çiya dikir gazi, digotê: Ho çiyayo! Ma tu nî kari wi rezê li qûntara xwe ser û binê hev ki? Ew qas ji xwe raziyî, pesnê xwe didî, tu nî kari bî rezeki? Çiyayê lê hatiye bang kirin bersivê dîda çiyayê bang kiri: Bî Xwedanê şev û rojan ez dikarim di weşeki de ser û binê hev kîm, lê fîkara min ji wê dêdwana di nav de ye. Ne ji dêdwana di nav de bîwa, ser û binê hev kirin karê weşek kurt bû.

Min çend bermayên mitolojîk —ku bî bawerî û gumana min mitolojîk in— di nav pergala çîroki de raberî we kır. Ev û gelek tiştên min vana hene ku hun rast lê hatine. Di nav xwendayan de ji vana re «baweriyên vala an ji itîqadên batil» tînen gotin. Tabî mijara (mewzûya) me ne ev e ku, ka ev baweriyên vala ne, an baweriyên

rastın. Pêşbira (meqseda) mın ev e ku, gelo ev baweri ji bingehêki mitolojik dîzên an na.

Ku em ji seri de pê ve biçin:

- Kuştina lega reş,
- Seyîdiya jûji (jjo)
- Ziyaret bûna marê reş,
- Xal û xwarzatiya kûsi û Hevêdiyan (Hevêdan li Diyarbekrê, li navçeya Qulpê eşireki ye.)
- Rez parastina dêdwan,

û gelek tiştên wek vana ku di nav geli de hene. Hın ji vana dibe qedexeyi an pirozahiya xwe, di nêzik de di pey bûyereki de standibin. Lê yên din, bi pirani û gelemperi ji mêj ve hene û li her deri belav bûne, di nav Kurdan de.

Ez di vana de rehek mitolojik dibinim an ji bermayeyiya dema totemizmê.

Vê pîrsa ha tê bira mın: Ma gelo na be ku têkiliya vi kûsiyê, bi ew qewmê ku bi navên Kûs/Kûş/Kûşi dihatin binavkirin re hebe. Di pirtûkên diroka Kurdan de ji vê qewmê tê behs kirin ku, li dorhêla Behdînan ciwari bûbûn.

Her weki ku em tev pê dîzanin, hê ji Dicle û Fîrat di nav gelê me de çemên pîroz tên zanin. Pirozahiya van çeman di dinê Îslami de ji heye: Tê rîwayet kirin ku di çûyina miracê de Mihemed pêxember, di bihuştê de leqayî xaniki dibe. Di her rîknê vi xaniyê de çemek dizê. Pêxember ji Cebrail dipirse, ev çi çem in. Cebrail bersivê didê ku; yek jê Nil e, yek jê Dicle ye, yek jê Fîrat e, yê din ji Seyxûn û Ceyxûn e. Pirozahiki xwedeyi li ser Diclê di mitolojiya Yewmani de ji heye. Xwede Dianysos di de ser dîkertiya xwe Alphasiboia, nympa Asyayi. Alphasiboia xwe bi destê Dionysos ve ber na de û ji berê direve. Tê ber çemeki. Dianysos dikeve têmeûla pîlîngek. Alphasiboia bo ji çem derbas be, dikeve nav penc û hembêza pîlîng ku ev pîlîng Dianysos e. Ji hembêz bûnê bi zarû (hemle) dimine û jê Medos çêdibe. Medos navê xwe li Medan, pîlîng ji navê xwe li çem daniye ku Yewnani û ewropayi ji Dicleyê re TIGRIS dibêjin. Tigris bi yewnani pîlîng e.

Bermayeyên mitolojik berhev kirin karekî pîspori (ixtisasi) ye. Mitoloji ne dirok e, ne wesiqe ne bo dirokek. Lê tê de hın ronahi û çirûskên têkiliya navbera çandeyan (kültür), yên hêza xeyal kirina afirandîne ya gelê hene. Nîma (sembol) yên mitolojik; xwedi kiroxê pişe û çande ne. Li ba dilê mın, divê ji aliki ve em van bermayeyên xwe i mitolojik berhev kın heta roja wi tê, di gihije destên pîsporek xwe.

HELBETS

O .DARA

iro disa

iro disa
bı destên vala
bı awırên melûl
geh bı jêr de,
geh bı jor de
meşim dı ber sinor re...

ev leşkerê rom

neqeba me
çarikeke bı meşê.
ez bêm: «leê...»
wê deng bê
te...
...lê ev têt,
ev mayin,
ev leşkerê rom
ne dihêlın ban bıkim,
ne ji dihêlın bêm...

wer

...û binêr
mal raza,
bajar raza,
hîdût raza,
kul û kedera
ez nexistim xew,
hin ko hiv derneketiye
wer,
wer cana mın, wer...

Ê MA WO

FARÛQ/GÊL

Hêvi hêvi
Zewncê gay,
yew heri reydi.
Bîndê goştê to dî
Tîrba bawkala
Kîştâ bîni dî,
Teylo teluyin
Sero lewha,
Lewha sero:
«Shell sahasıdır girilmez»
Ana nîştô.
Tîrba bawkala,
verêna weyra dî bi.
Hêvi hêvi
Zewncê gay,
yew heri reydi,
ni yo.
Hêvi, teylo telûyin wekerdiş o, vîztiş o,
lewha sero:
Ê ma wo
nîştîş şênayîş to.

BIMUSNÊ

MEHMED/SİNEG-ÇERMÛG

Memusnê tîfîng û herbi
Wa bîmusê serbestey û
rîndi
Bîmusnê A, bîmusnê B
ey
Wa bîmusê B'ey
dîma C'ey.

Zargotın (folklor)

DİLOK

- (1) Hey zeri, zeri, zeri lê wey lê (a)
Hey zeri, zeri, zeri lo wey lo (b)
Tu x'me de hêşya deri (a,b)
Tu b'zêran beranber i (a,b)
Mecidya çardeser i (a,b)
- Em yek ın, zeri yek ın (a,b)
Bahçe w bûstan b'genek ın (a,b)
Keç hene law b'henek ın (a,b)
..... (I)
- Em d'do ne, zeri d'do ne (a,b)
Baxçe w bûstan b'gezo ne (a,b)
Keç hene law çi çé ne (q'a)
..... (I)
- Em s'sê ne, zeri s'sê ne (a,b)
Baxçe w bûstan b'hırmê ne (a,b)
..... (I)
- Em çar ın, zeri çar ın (a,b)
Baxçe w bûstan b'hınar ın (a,b)
Keç hene law çi har ın (a,b)
..... (I)
- Em pênc ın, zeri pênc ın (a,b)
Baxçe w bûstan bı sênc ın (a,b)
..... (a,b)
..... (I)

Em şeş in, zeri şeş in	a,b)
Baxçe w bûstan b'zebeş in	(a,b)
Keç hene law çî geş in	(a,b)
.....	(1)

DİLÖK

(1)	Çing û çing, çin çing û çing	leylikê leylanê (a)
-I-	Çing û çing, çin çing û çing	evdalê canê (b)
	Lî hev ketin qaz û quling	(a)
	Lî hev qelîbin rom û fring	(b)
	Kerê bêriyê reş e	(a)
	Daşê bêriyê reş e	(b)
	Ser barê wi b'zebeş e	(a,b)
	Pira malê nexweş e	(a)
	Bûka malê keleş e	(b)
	(I)
	Kerê bêriyê cûn e	(a)
	Daşê bêriyê cûn e	(b)
	Ser barê wi b'tûtûn e	(a,b)
	Pira malê melûn e	(a)
	Bûka malê xatûn e	(b)
	(I)
	Kerê bêriyê spi ye	(a)
	Daşê bêriyê spi ye	(b)
	Ser barê wi b'hîri ye	(a,b)
	Pira malê mîri ye	(a)
	Bûka malê cîndi ye	(b)
	(1)

N Î Ş E (not) :

1. Dilok: stranên dawetê ne. Bî leystikên dilanê re û lî ser serê zava û bûkan tên strandin.
2. Ev her du dilok jî dorhêla Silvan (Silvan) hatine berhev kirin, bê guherandin hatine dayn.

Xal û Warıza

Arêkerdox: FARÛQ

Roca ra yew roc, yew kiye dı ardi nê maneni. Maya kiye dosere ra wardena, lacê xwe warıznena; tira wana: «Lacê mı, ardê ma qediyay, wardı hezê camêrda barê arışı beri, ma ri ayre dı bıdı tahrnayış, bıgırı bê, se beno? Lac xindarê hewni yo, qayil niyo çımanê xwu ako. Cılda xwu dı vitvitiyeno, ewniyeno sewbi rayır çinyo, hewn ra fek verdeno.

Maya cê, nan ana, nanê xwu weno, wardeno pay...

Barê arda herdê xwu wena, rayirê ayri tebişt. Rayira biryarê xwu da: «Ez ko şêra ayredê xaldê xwu, çend bıbo xalê mın o, ko mı ra heqê tahrnayışi nê gêro.»

Roc akewt ayrê xaldê xwu resa. Xalê cê, cê vera ame. Piya barê xwu rona, herê xwu best û şî destê xaldê xwu, xal zi şî ridê cê. Dêstê ayri verdi ronışti, pê persay, xal warışt şî guredê xwu. O zi ay caya ra geyra. Demê wit, demê ronışt, la, roc nê viretini, Pizê cê andı kı veşan bi, vengê ayri nê şini cê. Nani ra vêşer çiyeki vir dı nê bi.

Nêmê şew newba cê amê, xura, ayre dı yewek nê mendı bi. Arışê xwu, da tahrnayış.

Xalê cê xwu hetı waciya:

— Warzadê xwu ra heq bıgıra nê beno, nê gêra nê beno, rında cê, ez waca yew pelxaça şınık ma vırazi, piya bori.

Xal tadiya, wa:

— Warza, ma yew pelxaça şınık vırazi?

— Wabo xalo, ma vırazi.

Xali tay ardi elawiti, awa cê vêşî day. Warzadê xwu ra wa:

— Tıkina ardi bıdı, mir zaw awın bi.

Warzay cê şî, tikina ardi ard. Ena ray mirê cin wişk ame. Tayna aw ver bide day. Rayna awın ame. Ge wişk bi, ge awın bi. Peyniya elawtışi dı, ardi nê mendı bi. Çık ardê cini bi, pey yew pelxaç vıraşt û vızt bindê adiri.

Çımê xali bar nê da, waştini kî pelxaçî pêro cê ri mano û tena boro. Aya gam warzay xwu xapênayış, ame cê vir. Tadiya warzadê xwu ra wa:

— Warza pelxaç besê ma wırdina niya. Rında cê, bê ma zuri bıki. Kam vêşî zuri kerd, wa pelxaç zi cê ri bo.

— Wabo xalo. Anasar çi to waşt, verê zi tı wacı.

Xal dest pê keno:

— Yew roc gurê mı bi. Ez dew ra warışta, şiya suk. Mı tay bezrê giroti, xwu ri rayi ra bora kî pey hewiya mı bêro. Mı kî bezrê werdini, yew mı desta kewt. Ray mı va, ez bıgira, rayna ez ewniyaya erê manena ,mı tira fek verda. Ew, mı rayirdê xwu ser na. Teştari ra ver sukı resaya. Şiya mehkama, mı ra va: «Eyro şo, meştı bê. «Ez tadiyahayniya dew, cawo kî bezra mı kewtı bi, ama weyra. Çi veyna? Cadê bezrada mı dı yew lema kuya veciyaya û xelf daya. Mı fek tira verda, şiya dew. Nimacê der rayna warışta kî şêra sukı. Ez ama, cadê lemda xwu kî lema mı vıldaya. Şiya sukı, gurê mı qediya tapa tadiyahaya. Ama ay ca, çi veyna? Yew kuy kewta fek dere. Aw tadiyahaya, pêser biya û pırd bindê aw dı mendo. Mı kardiya xwu vet, day kuy ro, hergı felqê ca, cay ro şî. Yew laser warışt kî ay tax dı çıki dewi bi bindê aw dı mendı. Pırd asa, ez vireta şiya dew. Zura mı enda, de tı vacı ena ray.

— Wabo xalo: Yew roc rayna arışê ma qediyay bi. Mı barê xeli diktê (herdê) xwu ser na, pıro best û rayirê ayri tebişt. Eza kî nızdi ayri biya, çi veyna? Laser warışto, vêr nê dano. Dikê mı, barê cê nê bini, şenayni viro, ez zi esnaw reydi viretini bover. La barê xeledê mı bi, ez ayi seka. Bê çare şiya ama, yewdi kelesung mı vir ame. Mı lez kelesunga xwu vet û hergu hebê xeli yew bı yew vızt bover. Ana ana mı barê xeledê xwu pêro qedêna. Ez û dikê xwu zi ma vireti bover. Mı barê xwu şidêna kî rayir ser na, ewniyaya kî barê diktê mı çewt o. Polo sıvık sero mı kara ronay, raşt nê bi. Ez ewniyaya vıngiya merşî yena. Kardiya xwu vet, weşenay bı merşî, yew perê ca kewt. Bardê xwu ser na wırdi poli zi hezê yewmın bi. Gelek rayir ma şî. Ma amê bindê yew gezêr dı rona. Ez ewniyaya manê diktê mı rêş biyo. Yew goz girot manedê cê serna, ez zi bindê dar dı wıta. Zaw tay çendı wıta nê zana. Mı çımê xwu akardı kî çi veyna? Manê diktê mı sero yew dar veciyaya kî serê ca nê aseno. Ez aya darı ra veciyaya diyar kî yew deştı pillo pelenga a, wextê vaşan o. Nızdi mı dı hêgay

hindiya bi. Şiya hindiya ver, kardiya xwu vet da hindi ro, kardiya mı şikiyay û yew felqê ca kewt miya. Ez aya qul ra şiya zere. Felqê kardiya mı nê asayni. Vengê çakuca ame mı. Ez ay poli ser dı ewniyaya kî hewt hebi kurê asenê. Vengê cinı nê şono yewmına. Felqê kar liya kî mı dı bi, mı day cin. Mı wa: «Mı rê yew vaşturu vırazi, kî ayo kî mend wa şıma rê bo.» Ay felqe ra yew qazık vıraştini kî hewt kure vengê cinı nê şini yewmına. Mı vaşturi xwu girot veciyaya teber. Ez şiya pali. Mı kî pali kerdini raştê yew quçı ama. Mına kî vaşturi hewa na bıda vaşi ro, yew luy paray, tıra pusula kewt. Ê şiya mı hewa na k. tede nıseno: «pelxaçı ê xali niya, pêro ê warızay a'»

Zura warzay, ê xali ra vêşêr bi. Zorê xali kî şî, tadiya wa:

— Zurawo zurawo, endı qazıko pil cara piyo?

— Xalo xalo, endı qazıko pil nê bo, aya kuya to seni û çı dı pewciyena.

—Na estanekı dormarê Gêl (Diyerbekır)ı dı arê biya—

Çibenokê Zazaki

Arêkerdax: DEWIJ

- 1 — Bar ra şono axur. / MİÇIKI
- 2 — Bawkalê mı, serri dı ray guda xwı dı kanno. / İNCILOWR
- 3 — Bıkuwe beno derg, bışuwe beno leymin. / RAY
- 4 — Çaq siyay, boni sero reşesiyay. / DIJNİ (VARAN)
- 5 — Çeher bıray, çır kerdi gole. / ÇİCÊ ÇÊLEKE (ÇİJEY MANGA)
- 6 — Çeher dor i, fek nurr viste yi. / ÇİCEY MANGA
- 7 — Dâpira doşi dı, rêmo guşi dı. / VİNİŞKÊRI (QIZBONÊRI)
- 8 — Dapira mı dere dı, dıstari paşt dı. / TIRRIYA MÊŞNA
- 9 — Dapira mı heta şan dı gilêjgi kenna / VİNİŞKÊRI
- 10 — Dapira mına kî tırba xwı kerena, xwı definena. / DALPA
- 11 — Dašta suxte, našta suxte, miyanê qera suxte. / KESA
- 12 — Dašta texte, našta texte, beyntar dı qere texte. / ÇİM
- 13 — Dar a, zınar a; çemçilliko kınar a. / GUŞARE
- 14 — Deva yena gum gum i, kef (qeş) kena erebi, way limino yarabi. / ARÊ (AYRE)
- 15 — Dêza pêrdê mı, serê ja (ya) gırote wo. / HAK
- 16 — Dı way, wuniyênê tê ra. / TIFÊ ADİRİ (ADIRCA-KUÇLAN)
- 17 — Dor da perçin dı, norr da perçin dı. / ÇURANIKI
- 18 — Ebasek o, mund bestek o. / MELQEP
- 19 — Ez şono kura mı ra beste wo. / Yew çiy mı i esto, kê kura şoni kê dıma wo. / SEY
- 20 — Gawo kejo, aw ra dejo. / MEŞKI
- 21 — Gawo siya şono, gawo kejo vındeno. / ADİR û DÛY

- 22 — Gomey pêrdê mı pırr bız i, yew kelo sur tede wo. / ZAN (ZIWAN)
- 23 — Gomey pêrdê mı yew estunı sero yo. / ZIWAN
- 24 — Gomey xalan (xalo) pırrı bız i; pêro kol i, qoçê yêni çınnı. / MIJLEWR (MOJLE)
- 25 — Heno sipê yo mano (maneno) şıt, heno sıya w mano qır; çaxe şeno mano tir. / QICIKE
- 26 — Hero bê cıl, daro bê vil. / ÎNCILEWR
- 27 — Hewr gurreno, pipık fizneno. / DAWUL-ZURNA
- 28 — Hewşê pêrdê mı pır çuvey çewt i. / QOÇÊ BIZAN
- 29 — Hıra rutı ra kay kenı. / MAZI
- 30 — Indı (hendı) kı zaf o, nê ûmarêno. / PURTÊ SERÎ (PORR)
- 31 — Jew (Yew) çiyê mı esto, şıno geyreno geyreno şan dı yeno, hendê pırojını ca gêno. / KUTIK
- 32 — Kelawa putı, pırrı nut i. / Kılawa rut i, pırr put i. / Kılawa utı-muti, pırrê nut i. / Kulawa mı pırrı rışk i.) ÎNCİL (ENCİL)
- 33 — Kemer ra perreno (kewno) nê mıreno, yeno dı sıyan mıyan dı mıreno. / KEKI
- 34 — Keronı (şırıt) qalınêr a, pûşı sıvıkêr a. / Kırın ra qalın a, sey puşı sıvık a. / MEŞKI
- 35 — Keyneka bariy, şı cado (cawo) tariy. / Way mına bari, şı qula tari. / Şeyta bari, eşta cado tari. / PISTÎ YA TIFING Î (ŞEYTA TIFINGÎ)
- 36 — Kê bımrı manı, tımo kê ra wo. / NAME
- 37 — Kocıka (Kewçıka) qolı, dekewtı goli. / QIRÎNCLE
- 38 — Kofıya xızalı, Gêl û newal ı (1) / TORGI (TUWERGI)
- 39 — Manga qorrena, gollık fek ra perreno. / Estorı hirrena, pışkılı fek ra perrenı. / TIFING Û GULE
- 40 — Mari lef da, behrı kef da; mar ame, nur de fekê cê de. / PÊL
- 41 — Merde, merde, fek akerde. / KWARI (KUARE)
- 42 — Merde wo, gani pay ra edelnenı. / MEYBI-SARNA
- 43 — Merde wo, ırba xwı keneno. / DALPA
- 44 — Nımacı şono, şan dı yeno; rıy cey (jey, yey) xatunan pankêr o. / Yew çiy mı esio şono heta şan dı binê herrı dı geyreno, şan dı yeno bereqêno hezey (heway) altun i. / SIRSÎ
- 45 — Nımacı şono, şan dı yeno; ında (hında) yew panj qurışı ca gêno. / Şıno geyreno geyreno, yeno hendê mejdeyi ca gêno. / ÇIWE (ÇIWA)
- 46 — Pontıla vaşı, erra kaşı. / MAR

(1) GÊL: Yew nahıyey Diyarbekır, Egil.

Eskerê Boyik An Baqek Kulilkên Çıyayên Bakûr

Kerem ŞENGAL

Çıyayêd me bilûrvan in,
Tu bilûra ser lêva wan
Cimeta min,
Dengê kanyê me mîqam in,
Tu ji ruh i li nava wan
Zimanê min...
Ez ji sewta te me cimet
Bextê te ra dilerizim.
Dengê te ra dîvim qewet,
Dîvim mîqam bela dibim... (1)

Eskerê Boyik, têkilyê pişe û cıvakê dî rêzên jori da bî awaki xurt û zelal distrê. Ji cıvaka xwe hez dike; pê re digri pê re dikene. Jê re dibe pişak dibe deng. Bextê cıvakê re dilerize, xweşi û şahî, xem û kulê cıvakê bî dengê xwe i zanyar dirêse.

Esker, helbestkareki ji Kurdên Sovyetistan'ê ye. Kurdên Sovyetistan'ê, tevi ku pîr hindikî ji, dî warê pêşdeçûna cıvaki û hilberiyên çandeyî de xwedî giraniyek mezin in. Ev ne bê sedem e. Şoreşa Oktobr (Mîjar) i mezin, dergê jıyanêki bextewer çawa ji hemî gel û neteweyên Sovyetistanê ra vekir; wisa ji dergê dinyaki bê axa û beg, bê kedxuri û sitem li Kurdên Sovyetistan'ê vekir. Dî warê jina darengî û giyani de cıvaka Kurdên Sovyet ji bini guhri û gelek pêşva çû. Li ser himê pêşveçûna jina darengî (maddî), dî warên çandeyî da hilberiyên hêja û xurt hatin afirandin. Dî warê wêje, muzik, zimanzanin, zargotin, diroknasi û h.w.d. da xebat pêl da.

Dî helbestên Esker de ev guhîrîn û qevz, xweş dixuyên. Esker, li hoyên jina iro dinêre, duhi bîbir tine û dibêje: «Qewlê wê dewrê / Rast qewlê gur bû / Ew salê berê / Bûne xewn, hikyat / Şikir wê rojê / ku Bolşevik hat.»

Esker, ji xwezayê gelek hez dike. Bî destê xwendevanê xwe digre, li serê çiyayên ku «ewr ji wan re kofi» ne digerine, Li serê wan çiya, hilm û hewa paqij li meriv dixê, «reng bî hev ra şer dîkin», bihna ku ji kulilka difûre, meriv dihingêve. Ji çiyê qevdek kulilk berev dike, tine, xwe beri nava cîvakê dîde. Guhîrînên cîvaki nişan dîde, «Wextê ewr qotê çiya / Tê û digrîn mina ziya» ew welat bîbir tine. Rewşa welat dibêje: «Ez û tu hev / Dûr in dûr, / Birinê te / Kûr in kûr / Te dibîrîn / Sînor-sûr. Ax ew sûr / Dilê min da / Bûne şûr... / Kengê wê bê / Eşq, azaya / Teyê nûr? Lê dîzane ku pêşeroj wê çewa bin: «Ez zanim Kurdistanê çê be / Azayî beyraqa wê be».

Pêjnên Esker kûr in, ramanên wi fire ne, dilî wi gelek rengine. Lê mîxabin zîmanê wi ne zelale. Gelek bêje û gotinên Tîrki û Erebi tê hene. Hîn bêjeyên ku di Kurdi de hene û ji bal her kesi ve tî bîkaranin. di helbestên Esker de bî bêjeyên zîmanê bîyan hatine bîkaranin. Qeye, rozgar, şikyat, sûret û h.w.d.

Lê tevi hêmasiyên zîman û hevoksaziye ji, em bawerîn ku helbestên Esker gelek hêjane û her xwendevan bî xwendina wan dê kêfxweş bibe.

FERHENGOK

KURDİ - TIRKİ

Kurmanci — Tırki

— A —

abori	: ekonomi, iktisat
afirandin	: yaratma, yaratış
afirandin	
(biafirîne)	: yaratmak
Alphesibola	: Yunan mitolojisindeki Asyalı nympa
an	: ya
ango	: yani
arizl	: özgü, özel, has
artiln	: takılma, tökezlenme
artiln	
(biartile)	: takılmak, tökezlenmek
asiwa	: ufuk
asiwan	: afak, ufuklar
axaftın	: konuşma
axaftın	
(biaxêfe)	: konuşmak

bersiv	: yanıt
bersivandin	:
(bibersivine)	: yanıtlamak
bêgavi	: çaresizlik
bêje	: sözcük, kelime
bêjezani	: kelime hazinesi
bı bir anin	: anımsama
bı bir anin	
(bı bir bine)	: anımsamak, hatırla- mak.
bıkaranın	: kullanım, kullanma
bıkar anin	:
(bıkar bine)	: kullanmak
bılêvkırın	: telaffuz etme, telaffuz
bılêv kırın	: telaffuz etmek
bıryar	: karar
bıyan	: yabancı
bıyani	: yabancıya değgin, ga- rip
bızav	: hareket
bıbık	: göz bebeği
bıranin	: anı, hatıra

— B —

balûpal	: engin
bêrmaye	: kalıntı, artık

— C —

canfes	: ipek, ipekli dokuma
ciwari bûn	: yerleşmek

— Ç —

çande	: ekin kültür
çandeya darengi	: maddi kültür
çandûn	
(bıçine)	: ekmek, yetiştirmek
çandeya giyani	: manevi kültür
çap kırım	: basmak, tab etmek
çapkırı	: basılı, basılmış
çavzêlk	: meraklı
çavzêlki	: merak
çakırım	: dimdik ,dik
çin	: sınıf

— D —

darengi	: maddi
delin	: kamaşma
delin/deliyan	
(bıdele)	: kamaşmak
destûr	: izln
destûryar	: izinli, mezun
devok	: ağız, aksan
dêdwan	: taştan yapılmış insan veya heykel görünümündeki bağ korkuluğu. Yalnız bağlardaki için kullanılır .
dêlin	: şaşırma
lı hev dêlin	: şaşırarak
dıyar kırım	: göstermek, açıklamak
dilok	: düğünlerde cyun eşliğinde veya gelin ile güveğinin başında söylenen aşk konulu, oyun havalı türkü.
Dianysos	: Eski Yunan asma, üzüm, şarap ve doğa tanrısı
domandın	: sürdürme, devam etme
domandın (bidomine)	: sürdürmek

— E —

erlnl	: olumlu, müsbet
ewlekari	: güvenlik

— Ê —

êriş	: saldırı, hücum
ferheng	: sözlük
ferhengok	: sözlükcük
ferma	: resmi
fermandar	: amir, komutan
fermo	: buyurun
fıkare	: endişe, kaygı
frêqet bûn	: müsterih olmak
froke	: uçucu, uçarı

— G —

gehinek	: aşama
gelemper	: genel
gengaz	: mümkün
gengazi	: olanak, imkân
gerû	: odak, merkez
gewrik	: akça, beyaz derili
gili kırım	: anlatmak
lê gili kırım	: şikâyet etmek
giring	: önemli, mühim
giringahi	: önem, ehemmiyet
giyani	: tinsel, manevi
gotar	: makale, söylev
guhurln	: Değişim

— H —

hedan	: sabır
helbest	: şiir
helbestkar	: şair, ozan
herikin	: akım, akış
herikin (biherike)	: akmak
hevok	: tümce, cümle
hevoksazl	: tümce kuruluşu, kur-gusu
hevra	: yol arkadaşı yoldaş
hewcedari	: muhtaç olma hali
hewisln	: öğrenme öğreniş
hewisln (bihewise)	: öğrenmek

hêçandin : deneme, deneyiş
hêçandin (bihêçine) : denemek
hêman : eleman, öge
hêsa : kolay
hêz : kuvvet
hêzên ewlekari : güvenlik kuvvetleri
hêzên çekhîlgîr : silâhî kuvvetler
hêzên hîlberini : üretici güçler
hîmîn : nasıl olsa, nasılsa
hîndav : yön, istikamet
hingaftın : isabet etme, isabet ediş, vurma, vuruş

hingaftın (bîgingêfe) : isabet etmek, vurmak
hîmber : asıl, esas
hîndekari : eğitim, öğretîm
honandin (bîhonine) : ördürmek
honin (bîhone) : örmek
hoy : şart, koşul
hoz : güç, kuvvet

— İ —

İskin : hiçkırık, hiçkırıklı ağ-layış

— J —

Jêza : köken, orjîn
Jîndar : canlı

— K —

karbîdest : görevli, yetkilli
karêz : pınar, esintili yer
karin : erk, kudret, iktidar
karwanê kulê : vebayî taşıyan gizemli güçler. Veba ordusu
kedxurî : sömürü
kewar : kovan
komek : paragraf
kortal : uçurum
kovan : hüzün, elem
kovar : dergi

kurdandin (bıkurdine) : kürtçeleştirmek
kurdandi : kürtçesi, kürtçeleşmiş

— L —

lebati : Etkin, aktif
lêgerin : arama
lê gerin (lê gere) : aramak
lêker : fiil

— M —

mahor : düzey, sevye
malîştin : silme, süpürme, siliş
malîştin (bîmale) : silmek, süpürmek
Med : Kürtlerin ataları olup tarihî Med İmparatorluğunu kuran halk.
Medya : Tarihî Kürdistan
mîjar : konu, mevzu
mîxabin : ne yazık, hayfa
mozeqirtîk : küçük, açık sarı renk arı

— N —

navçe : ilçe, kaza, yöre
navdar : ünü
navginên : üretim araçları
hîlberini : silvî
neferma : görünmez, esrarlı, gizemli
nependi : olumsuz, menfi
neyinî : olumsuzlama
neyınandin : sembol, tîmsal
nîma : temsil etmek
nîmandin (bînîmine) : temsilci
nîjad : ırk
nîvekar : ortak, müşterek
nîvisan : yazı, yazım
nîvisar : yazı, metin, ürün olarak yazı parçası
nûçe : haber, havadis

nûrandın : katiamak
 (binûrine) : Yunan mitolojisinde
 nympha : Tansal doğa kızlarına
 verilen genel ad. Bun-
 lar kırlarda, ormanlık-
 larda ve su başların-
 da yaşarlarmış.

— P —

pa] : kısım, seksiyon
 parastın (bıparêze) : korumak
 parêzgeh : il, vilayet
 pejirandin (bipejirine) : kabul etmek
 pejn/pêjn pejnandin (bipejirine) : duygu, duygu, his
 pergal : duymak, his etmek
 perpût : düzen, nizam
 : ölüm öncesi veya a-
 nındaki tene yayılan
 donukluk, korku do-
 nukluğu
 peyitandin (bipeyitine) : ispatlamak
 peyivîn (bipeyive) : konuşmak
 pêdandin (bipêdine) : santamak, tashit et-
 mek, sahiflestirmek
 pêjdin : bal kovanları korunağı
 pênûs : kalem
 pêrdin : karşılama, kabul
 pêrgin kırım : kabul etmek, karşıla-
 mak
 pêşbir : erek, maksat
 pêşniyar : öneri, teklif
 pêşniyar kırım : önermek
 pêtin : alevde değıgin
 pêvalo : sıfırec
 pêveki : eklemeli
 pêwar : yörel, lokal
 pılak : yansı
 pırole : asırı
 pırtık : kitap
 pısnor : uzman
 pısporl : uzmanlık

pışk : bölüm
 pıyan : tas, kupa
 pıyanok : bardak
 pişe : sanat (güzel sanatlar
 için)
 plvek : ölçüt, kıstas

— Q —

qedexe : yasak
 qedexe kırım : yasaklamak
 qedexe kırıl : yasaklanmış
 qember : bomba
 qevz : sıçrama

— R —

raberızın : tartışmak, munakaşa
 etmek
 (raberize)
 raman : düşün, fikir
 raman (birame) : düşünmek
 ramandin (biramine) : düşündürmek
 ramani : düşüncel
 rawestın/ rawestın : durma duruş
 rawestın/ rawestın : durmak
 (raweste) : zenci, kara tenli, es-
 mer
 reşik : durum, hal süs
 rewx : eleştiri
 rexne : eleştirmen
 rexnegir : eleştirmek
 rexne kırım : elverme, müsaitlilik
 rêdan : inat
 rik : inatçı
 rıko : inatçılık
 rikoyl : gazete
 rojname : sayfa
 rûpel

— S —

sarl : seher
 sedem : neden, sebep

seredan : ziyaret
 seri lê dan
 (seri lê de) : başvurmak, müracaat etmek
 sêşok : banyo hamam
 sorin : kızıl, kızılderill

— Ş —

şan : petek
 şan : ben, hal (tendeki noktalar)
 şel : tavır, görünüm
 şirik : balözü, bitkinin özü sıvı

— T —

tax : mahalle
 tebatl : edilgen, pasif
 teşe : biçim
 teşeyê : sosyo-ekonomik formasyon
 cıvak-aborl : aşk örgüsü, aşk dokuması, aşk ağı
 tevne-evln : büküm
 tewang : öz
 têmtıl : kılık, kıyafet
 têrkır : yeterli
 têvel : değişik, farklı
 têvexwarl : içerik
 tındırûs : görüntü, sanrı
 Tırkandin (hıtırkine) : Türkçeleştirmek
 Tırkandi : Türkçesi, Türkçeleşmiş
 tıxûb : sınır
 tof : grup, küme
 tof kırın : gruplaştırmak
 torin : soylu, asilzade

— V —

vekit : imla, yazın
 vekltandin (veklitine) : dikte etmek
 vexwendin (vexweyne) : davet etmek
 vexwendl : davetli

— W —

wegerandin (welgerine) : devirmek, tersine çevirmek
 werger : çevirmen, tercüman, mütercim
 wegerandin (wergerine) : çevirmek, tercüme etmek
 wergerin : çeviri, tercüme
 weş : an
 weşandin (bıweşîne) : yayınlamak
 wesane : yayın
 weşinek : matbuat, yayın ürünü

— X —

xavik : tül
 xweza : doğa
 xwedan : fedakarlık
 xwede : tanrı, ilâh
 xwedeyl : tanrısal
 xwedegeh : okul
 xwedegeha destpêki : ilkokul
 xwedegeha navin : ortaokul
 xwedegeha bilind : yüksek okul
 xeyberl : cin, perl, şeytan, melek ve diğer iyi-kötü ruhlar. İnsanı çarpan gizemli güçler

— Z —

zanıstl : bilimsel
 zanıstyar : bilgin
 zanıngêr : üniversite
 zarava : lehçe, diyalok
 zargotin : folklor
 zerik : sarıca, sarı derill
 zêrek : yetenekli
 zêrekl : yetenek
 zmanzan : dilbilimci
 zmanzani : dilbilim

Zazaki (Dimili) — Tırki

— A —

abori	: ekonomi
adırca (kuçlan, tıfê adırı)	: Ateş yakılan ocak.
alışk	: yanak
ameyiş dıwar (war ameyini)	: aşağı inmek
aminan (omno)	: yaz
antiş (anteni)	: çekmek
ardış ca (ca ardış)	: yerine getirmek
asar	: şylesine, öylesi
arriş	: ekmeçlik un veya buğ- day v.s.
asıngaz	: demirden yapılmış eş- ya
asayış (hasayış)	: görünmek, görülmek
asmên	: gökyüzü
aşmı (asmı)	: gök
atê (wayê, atıkı)	: abla, yenge
awan bıyayış	: işlek olmak, şen ol- mak, bayındır olmak, düzenlemek
ayca (owca, ow- ra, wuca, ja, weyca)	: ora, orası, orada

— B —

bala xwı dayış	
bıder	: dikkat etmek, gözle- mek
bare	: 1) Konu, 2) hisse, pay, mülk
bargın (loq)	: dam loğı
barrayış	: ağlamak, zağırmaq

bawkal (kalık)	: dede
bereqıyayış	: parlamak
bermayış (bervayis)	: ağlamak
bersiv	: cevap
betaley û tırraley	: tembellik, . atıl, işle- memek
b'ewni (b'cyni)	: bak, işte
beyare (büre)	: ekilmemiş arazi
bêdadi	: adaletsizlik, tatsızlık
bêguman	: kuşkusuz
bêmrad	: kahrolası, meret, kör- olası
bêşermey	: utanmazlık
bêşik	: şüphesiz
bêtım	: bütün, hep
bıbo nêbo	: hiç olmazsa, yine, an- cak, mutlaka
bıder aqılıyayış	: farkına varmak
bıder şanayış	: dokundurmak, daya- mak
bıney	: biraz
bınêke	: temel, kök
bıra	: 1) kardeş, 2) hiç, bile
bırnayış	: kesmek
bıjlla sebeb	: boş vere, sebepsiz
bıyaye	: 1) varlıklı, 2) iyil, olum lu
boranı (bewran)	: güvercin
burjuwazlyo	
werdı	: küçük burjuvazi
bısayış	: uyumak
bıver (bover)	: öte yan, karşı taraf

— C —

ca	: 1) yer, 2) yatak
ca (ja, ya, a)	: o, onun (dış) için

ca dı verdayış
(ca verdeni) : terketmek, bırakmak
camerd
(comêrd) : erkek, yiğit
ca ra ca : yerden yere, yer yer
caran (çıraray) : hiç, hiç bir zaman
cayl : yerli
cê : o, onu, onun
cêren : aşağıdaki
cıgırlıyayış : kızmak, küsmek
cıl û belg : elbise takımı, giyecek

— Ç —

çehar qınıl : çevre, dört köşe
çehêndi
(çındı, çend) : ne kadar, o kadar ki
çekal : eski ayakkabı
çendeki : her defasında, bütün
gücüyle
çengile
(hıngile) : kol
çew : kimse
çewt : eğri, yanlı
çimbestış : göz bağlamak
çiyek : hiçbir şey
çına : 1) ne, 2) giyecek
çım ta kewtış
(ta kewtışê çımı) : göze ilişmek
çıwa (çıwa) : sopa, direk
çızayış : 1) bağırarak, 2) şiddetle ağrılamak

çınayış
(çınteni çınayını) : biçmek
çuranıki
(çurnıki) : çörten

— D —

damêrri
(dêmarri) : üvey anne
dapır : büyük anne
dayış pêro
(pêro dayine) : dövüşmek, birbirine
vurmak
dejayış (tewayış) : ağrılamak
ders gırewtış : 1) ders almak, 2) öğ-
renmek

dest eyştış xwı
ver : elini önüne atmak
dest kewtış
(dekewtış dest) : ele geçmek, eline geç-
mek
dest ra ameyış : elinden gelmek
destur : 1) kural, 2) izin
desturyar : mezun, diplomalı
devıstış
(defınayış) : içine atmak
dewqı (towqı) : ekmek sacı
dês : duvar
dêza : çömlek, küp
dibıstano berz : yüksek okul
dijwar : güç, zor
... —dır : ... —de; içinde
dırnayış : yırtmak
dıstarı (destari) : el değirmeni
dıwar (war) : aşağı, alt kat
dıyar : üst, yukarı
dor : 1) ö yan, 2) küp, 3)
etraf
dor û dormare
(çosome) : etraf, çevre
durıst bıyayış : düzenli olmak, düzen-
lenmek, 2) dürüst ol-
mak
duyel (duwel) : ülke, yabancı memle-
ket
dûy : duman

— E —

edelnayış : durdurmak, bekletmek
ejdiha : ejderha, dev
eke : şayet
elawıtış
(alawıtış) : yağurmak
ana (wını, ina) : bu, böyle
engışt : parmak
enka (anka, nıka, inkey) : şimdi
eno (no) : bu
erdış (eriş, eyş) : sakal
erey kewtış : gecikmek
erro şıyaye : yere batasıca
erzyayış
(fıneyış) : atılmak

ewniyayış (owneyiş)	: bakmak
exxin tuf	: tükürürken çıkarılan se şi ifade eder.
eyştış ard	: yere atmak
eyştış ...ser	: üzerine atmak
ezle (ezele, edle, erzele)	: yazlık bir nevl çardak
— Ê —	
êre (yere)	
wo teng	: ikindinin son saatleri, akşam üzeri

— F —

fahm bırayış	: anlaşılmaq
fek	: 1) ağız, 2) şive (ağız)
fek akerde	: ağızı açık
fek nurr (fekuru)	: ters yüz, yüz geri
fek ra ameyişê	
zerrı	: yüreği ağızına girmek
fek tıra verra dayış	: bırakmaq, boşlamak, ümidini kesmek
feleqe	: falaka
fırêze	: 1) biçilmiş tarla, 2) (mecazî olarak) ve- rim, yapılan iş
fırrayış (perrayış)	: uçmaq

— G —

gami (gomi)	: 1) adım, 2) an
gani (goni)	: 1) canlı, 2) gerek, mutlaka
gend 0 gemar gew	: kir, pas, çer çöp : hayvanların bulunduğu bir çeşit avlu
gidino	: behey!
gılêjgi	: salya
gında	: yumak
gome	: dağ başlarında bulu- nan tek ev.
gudi	: 1) yuvarlak eşya, 2) balyoz, 3) topak, pazi, 4) top

gulan feka	: kurşun ağızında, gülle- lere karşı
gunekarey	: suçluluk, günahkarlık
guşare	: küpe
guşa xwi...	
darıtış	: dinlemek, sözünü din- lemek
guşdarı kerdış (goşdarıtış)	: dinlemek
guşê	: salkım
guta silli	
(tepika silli)	: tezek, hayvan pisliği

— H —

ha ha	: hemen hemen, aşağı yukarı
hamver (omver, ta)	: yaşıt
hatiki	: belki, ola ki
havil	: yardım, beceri
hejhejik (hachacıkı)	: kırılganlık,
helesiyayış	: çürümek, ezilip bozul- mak
hendina	: bu kadar daha
hend	: bu kadar, böylesine
hera	: geniş
herê (erê)	: ey (kadına seslenirken söylenir)
herund (herrındı)	: iz, yer
hesir	: gözyaşı
hesir antış	: iç çekmek, imrenmek
heşşı	: ayı
heşşı	: sus!
het	: 1) yan, 2) ...doğru, ta- raf
hew	: kez
hewi	: sıkıntının giderilmiş ol- ması, dişlik.
heyf	: 1) yazık, 2) intikam
hezey (sey, zey, heway)	: gibi
hêga	: tarla
hılpayış	: hıçkırmaq
hındı	:
hıng	: 1) an, 2) gülüş- sesi
hını	: artık

hırrayış : atın kışneyip ses çıkar
ması
Homa (Hûmay) : tanrı

— I —

ına (hîni) : 1) böyle, 2) bu (dışı)
Inasar (anasar) : böylesi-ne
ışkence
(eskence) : ışıkenca

— I —

İncilewr
(encilor) : incir ağacı

— K —

ka (kani) : hani, nerede, hele
kalme : kılıç
karm û kâz : börtü böcek
kaş : 1) yamaç, yokuş, 2) çe
kiş

kay kerdış
(reşesiyayış) : oynamak
kef (qaş) : köpük
kej : sarışın
kek-ı : pîre
kel : teke
kelekelı : en sıcak
kemer : taş, kaya
kereşko : klaşınkof
keron (şirit) : dam direklerinin üze-
rine sıralandığı ana
direk.

kerre û kuç : taş-çakıl
kesa : kaplumbağa
kewçiki (koçiki) : kaşık
kewtiş teber
(teber kowtiş) : dışarı çıkmak
keyen : eski
kâ : kişi, insan
kâlm (kır) : kısa
kol : boynuzsuz keçi v.s.
kom : 1) topluluk, toplan-
ma, 2) bir çeşit ilkel
barınak, ağaç v.s. den
yapılan basit çardak.

komef : toplum
koneperest : gerici
kotilme : yığın yığıntı, kitle
kuarı (kvarı) : 1) bir çeşit tahıl amba-
rı, 2) petek
kul : dert, ağrı
kura (kora, koti,
ça, sera) : nere
kure : demirci ocağı

— L —

la : ya, peki, ama
lajek
(lacık, layık) : oğlan çocuğu
laser : sel
lebiyayış : yalvarmak
lej kerdış
(lec-kerdış) : kavga etmek, savaş-
mak
lerz : sallantı, titreyiş
lewe : tepe, kıyı, yan
linc u lez : çamur-bataklık, pislik
lomekarey : yakınmak, yergide bu-
lunmak
luy (lul) : tiki

— M —

ma : biz
may (ma, marı) : anne
mabên
(beyntar,
bênate) : ara
mamosta : öğretmen
mane
(mêne, mıyane) : sırt
meheyr : yoksun, zavallı
melqep : dokumacılıkta kullanı-
lan ve yumak saran
bir çeşit makara
merde : ölü
merdm (mor-
dem, mêrdum) : adam
me vajı kı : meğer, deme ki
meybi (mêw) : asma ağacı
mêtınghehkarey : sömürgecilik
mijar : konu

militan	: militan
mıterhı kerdış	: imece ile çalışmak
musayış	: şişmek
mundi	: kuşak
musnayış	
(musnayını)	: öğretmek, alıştırmak
muş (hermuşk)	: köstebek

— N —

name (nome)	: ad
nawıyayış	: gösterilmek, görünmek
naşt	: beri
newal	: vadi, dere
newe	: yeni
nê emeyiş vatiş	
(vatiş nê ameyiş):	söylenemez durumda olmak, söylenmemek.
nêbiyayê	, 1) kötü, 2) olumsuz, 3) olgunlaşmayan
nêkı (uekı)	: yoksa, yahut
nêmende	: yokolasıca, meret
nıka	: 1) şimdi, 2) şimdiye dek, herhelde
nımitış	
(wedarnayını)	: gizlemek
nımışkanı	: alçak şekilde, alçak olarak
nıy (nê, nıyan)	: bunlar
no	: bu
norr	: bu yan
nusıyayış	: yazılmak
nuskı dayış	
	İtmek
nuştış (nustış)	: yazmak
nutı (nutıklı)	: bit yumurtası

— O —

over (aıer)	: 1) ileri, 2) öte taraf
ow	: ve de, bir de

— P —

pale	: işçi, kol emekçisi
pali	: 1) ekin biçimi, 2) işçilik

pantıl (pontil)	: burularak demet haline getirilen ot.
pede şıyayış	: 1) suya v.s. kapılıp gitmek, 2) söylemeye devam etmek, 3) su v.s. sızdırmak.
pelxaç	: kül altında pişen bir çeşit ekmek
perpızıyayış	: çirpınmak
perrayış xwı ser	: sıçrayarak aniden uyanmak
pers	: soru
pewjıyayış	: pişmek, pişirilmek
pey bı...	: ile, vasıtasıyla
pey hesıyayış	: duymak
pêrgın kerdış	: karşılamak
pêser nayış	
((nayış pêser)	: üstüste koymak, yığmak.
pıra bestış	
(tıra bestış)	: ona bağlamak
pıra gırewtış	
(pıra gırewtenı)	: 1) giymek, 2) birden alınak.
pirojını	
(purozını)	: kalbur
piro pêser	
biyayış	: başına üşüşmek, üstüne toplanmak
pıstıya tıfingi	
(şeyta tıfingi)	: tüfeği temizlemek ve doldurmakta kullanılan ince çubuk.
pine	: yama
pızze dır bıyayış	: 1) niyeti olmak, 2) karında olmak
pol	: 1) kol, omuz, 2) tarafrıyan
purt (pırt)	: saç, tüy.
put (tut)	: çocuk, bebek
pûş	: yaprak

— Q —

qayme gunayış	: yokuşu çıkmak
qazık	: büyük tencere
qe	: hiç
qedexe (yasax)	: yasak

qefelnayış	: 1) kitlemek, 2) gücü yetmek, 3) üşümmesine neden olmak
qeyisi (darloq)	: dam loğunun çekilmesi için kullanılan çatal bölüm.
qırınçle	: kurbağa
qırtı ra bıyayış	: çok korkmak (ödü patlamak)
qısse (qese)	: sözcük, söz
qij-wij	: bağırış, gürültü
qol	: kısa, bodur
qor	: tabaka, sınıf, dizi
qorri	: 1) bazı, 2) böğürme, 3) koruluk
quç	: yığma taş kütesi

— R —

raştıkên	
(raştıkoyên)	: gerçek sahibi
rebeqe	: tarladaki biçili ekin dizisi.
renckêş	: emekçi
remayox	: kaçan, kaçak
resen-e	: kıldan yapılan ve yük v.s. için kullanılan kalın ip.
rewna	: çoktan, eskiden beri
rewt (rowt)	: uzun direk
reydi	: ile, birlikte
rêm (lim)	: irin
rijnayış	: yıkmak
rışnayış	: dökmek
rızayış	: çürüyüp dökmek
ro	: ırmak
roşenbir	: aydın

— S —

saz bıyayış	: kuru!mak, işlemek
se	: 1) ne, 2) gibi
sebale kerdış	: biçilmiş ekini harmana taşıma işi.
sere	: 1) baş, 2) sıra, zaman, 3) uc
sere y xwı berz	

kerdiş	: başını kaldırmak
seri ser de ameyiş	: 1) başa gelmek, 2) ba şüstü-yere-gelmek.
sermiyandarey	: kapitalizm
sero vındertış	: üzerinde durmak, ilgilenmek.
serra wext	: yıl boyunca, sürekli
sewl (scwl)	: ayakkabı
şey	: gölge
sênê	: 1) göğüs, sine, 2) yamaç
sımer (sumer)	: saman
sımsızı (merekı)	: samanlık
sırsı	: karasaban demiri
sıy	: taş

— Ş —

şabey	: yüz hatları
şar	: el, halk, başkası
şarıstanıj	: şehirli
şeqnayış	: yarmak, bölmek
şermezarey	: utanılacak durum
şermokın	: utangaç
şeqşdarb	: altır-eski bir tabanca çeşidi
şewşewıkı	: yarasa
şeyt	
(şewt, şoti)	: değnek
şıkto	: 1) kırık, 2) yaşlı, 3) taşlık-kayalık
şımbêlı	: tariadaki biçilmiş bu yük ekin dizisi.
şıyayış (şeyiş)	: gitmek
şınasıyayış	
(şınaşeyiş)	: tanımak
şınık (şenik)	: ufak, küçük
şutık	: pıuşu, tülbent v.s.

— T —

tada	: baskı, eziyet, zulüm
tadıyayış	: çevrilmek, dönmek
tari ũ dermat	: zifiri karanlık
tarrı	: orakla ekin biçerken daha fazla biçmeyi ve tutamı kontrol etmeyi sağlayan bir el aracı.

— V —

tayna	: 1) bazıları, 2) biraz daha
tehrnayış (tahnayış)	: öğürtmek, ezmek
telefıyayış	: çok korkmak
temafil	: otomobil v.b. motorlu taşıt
teplışıyayış (tebşıyayış)	: yakalanmak, tutulmak
teresbav	: herif, behey adam anlamında olup asıl anlamı korkakoğlu'dur.
teştare (tıştare, dihiri)	: öğlen
tevger	: davranış, hareket
tewı	: ağrı, sızı
tewrêz	: Tebriz
teyr û tebur	: kuş v.s.
têkıl bıyayış	: karışmak
tê ra	
(pê ra, cê ra)	: birbirine, birbirinden
têro şıyayış û ameyiş	: karışık şekilde gidip gelmek, içiçe girmek.
tê şaneyiş	: sallanmak
tıra	: 1) şuna bak, 2) ona, ondan
tirê	: acaba
tıya (etya, wıta, owta, inca)	: bura, burda
tinca tela y	: alabildiğine ısıtın güneş ışınları.
tip	: harf
torgı (tuwergı)	: dolu
tuf kerdış	: tükürmek
tunci dayış	: kalçaları yere değmeyecek biçimde çömelerek oturmak.
tuyer (tuwerı)	: dut ağacı

— Ü —

ü	: ve
ü.a.b. (ü ay bini)	: ve diğerleri, v.b.
ümarıtış	
{amordenı)	: saymak

vajeyiş	: söylenmiş olmak
vajırıyayış	: (kendi kendine) söylenmek
vaştıri (vaşturu)	: orak
vazdayış (vozdayını)	: koşmak
vejıyayış teber (teber vıcıyayış)	: dışarı çıkmak
venekı ameyiş (omeyişê vıneki)	: uykusu gelmek
veng ameyiş (omeyişê vengi)	: sesi gelmek
vengane dır	
mendiş	: boşlukta kalmak
verdayış	: bırakmak, önlememek
ver pê dayış	: 1) sallamak, silmek, 2) birbirine bırakmak (kavga ettirmek) 3) atışmak
verrad (veriki, vırarı)	: 1) kucak, 2) yamaç
verra verra	: yavaş yavaş giderek
veşate	: yanık
veynayış (vinayını)	: görmek
vıl	: çiçek
vındertış (vındayını)	: beklemek, durmak
vınışkêr (qızbonêr)	: çitlembik (melengüç) ağacı
vıtvıtyayış	: kedi kendine söylenmek
vıyartış (vêretış)	: geçmek
vını bıyayış	: kaybolmak
vır ardış (vır ra arden)	: hatırlatmak
vır vıstış (vır finayış)	: hatırlatmak
vışane	: çoğunluk, çokluk

— W —

wabo	: olsun peki
waneyiş	: okunmak
waql	: bagırtı, ağlama sesi

wariştış	
(wuriştış, rawiştayını)	: kalmak, dikelmek
waştış	:
way	: 1) kızkardeş, 2) yayl
welli	: küll
wenayış	: bindirmek
wers	: ardıç ağacı
wesar (usar)	: bahar
weş	: 1) hoş, 2) iyi, 3) sağ, diri
weş kerdış	: 1) diriltmek, 2) tatlı konuşmak 3) vurmak.
wetanayış	
(hewtanayış)	: korkmamak, cesaret etmek
weyra	
(owra, wıca, ja)	: orda. ora, orası.
wırdı mırdı	
(werdı merdı)	: 12 ufak tefek kimse veya şeyler 2) mercimek, nohut v.b. türünden boyu kısa ekinler.
wırro	: hergün hep
wıtış	: uyumak

— X —

xaf	: başa bağlanan sarık
xelf-e	: filliz
xelle	: buğday
xura (xumara)	: zaten
xwendekar	: öğrenci
xwı beyntar kerdış (xwı miyan kerdış)	: araya almak
xwı çokan ro dayış (dayış xwı çokan ro)	: dizlerini dövmek

xwı dest dı berdiş (xwı dır berdiş)	: birlikte götürmek
xwı dı şiyayış	: uyumak
xwı ra dayış	: giymek, örtünmek
xwı ra gırewtış	: 1) giymek 2) (sözü) kendine sanıp alınmak gocunmak
xwı serro kerdış	: 1) başına dökmek, 2) başına geçirmek.
xwı weşanayış roşanayış	: üstünü başını silkelemek.
xurt	: güçlü, büyük

— Y —

yew	
(yo, ju, jew, zu)	: bir
yewbınan (jubına, zuvin)	: birbirini tutmak
yewna	: bir de, bir başkası, bir daha

— Z —

zaf ra tayl	: az çok
zaneyiş (ameyış zanayış)	: bilinmek
zarava (diyalekt)	: lehçe
zeng	: 1) berrak, 2) pas 3) parlak mavl
zerenc (zerej)	: keklik
Zeus	: Eski Yunanlarda tanrılar tanrısı
Zewnc (zonc)	: çift
zeydnayış	: ilerletmek
ziwanê marı (zonê may)	: ana dili

İçindekiler/contents

● Sunu	3	● Introduction	3
● Kültür / Ş. BIŞAR	5	● Cultur / Ş. BIŞAR	5
● Kürtçe Okuma / Serxas ARDA	8	● Kurdish pronounce / Serxas ARDA	8
● Konuşma ve Yazı Dili / Pankisar ZERTENG	10	● Spoken and reading Language / Pankisar ZERTENG	10
● Rojen BARNAS'tan Şiirler : Suya ve Ekmeğe (And Olsun)	13	● Poems by Rojen BARNAS To water and bread	13
● Gözbebekleri Eğilir	15	● Pupils spin	15
● Bilmem Ne Zaman	17	● I don't know when	17
● Gel de Yaz (Anı) / Flit TOTANİ	19	● Say, How Can you write / Flit TOTANİ	19
● Malmisanij'dan Şiirler (zazaca) «Etnik»	27	● Poems by Malmisanij «Ethnic»	27
● Ekili Kitaplar	29	● Books sown'in mind	29
● Keje'nin Parmakları (Öykü) / M. BİRİNDAR	32	● Keje's Fingers (a story) / M. BİRİNDAR	32
● Mem RONGA'dan Şiirler: Küçük Burjuvazinin Serüveni	37	● Poems by Mem RONGO Adventures of petit burgeoise	37
● Dörtlük	39	● Four	39
● Karikatür / ÇEP	40	● Caricature / ÇEP	40
● Hırsız (Öykü) / M. ELİ	41	● Thief (astory)	41
● Berken BEREH'ten: Serseri Bir Kurşun Gibi Eğer Geçerse Yaşamımız (Şiir)	50	● By Berken BEREH (poems) Like a objectless buller when our life had passed	50
● Bizden Yol Gider Mutluluğa (Şiir)	52	● Our way to happiess	52
● Birkaç Mitolojik Kalıt / Mihemed Qasım	53	● A few mythologic heredity / Mihemed Qasım	53
● O. DARA'dan: Bugün Yine (Şiir)	56	● Poems by O. DARA Today once more	56
● Bu Rom Askerleri (Şiir)	56	● These Roman soldiers	56
● Gel (Şiir)	56	● Come	56
● Bizimdir (Şiir) / Farûq	57	● It's ours (poem) / Farûq	57
● Öğretin (Şiir) / Mehmed	57	● Make Learned (poem) / Mehmed	57
● Folklor: Oyun Türküsü (Zeri)	58	● Folklore Dancing ballad (Zeri)	58
● Oyun Türküsü (Çing û çing)	59	● Dancing ballad (Çing û Çing)	59
● Dayı ve Yeğen (Masal) / Derleyen: Farûq	60	● Uncle and nephew (a tale) / Farûq	60
● Zazaca Bilmeceler / Derleyen: Dewij	63	● Puzzle in Zaza dialect / Dewij	63
● Eskerê Boyik ya da Kuzey Dağlarından bir demet Çiçek / K. Şengal	65	● About the Eskerê Boyik poems / K. Şengal	65
● Sözlük	67	● Glossary	67

www.arsivakurd.com

Helbestên Rojen BARNAS

Lî Bandeva Spêde

helbest
Rojen Barnas

weşanên

TÎRÊJ

«Lî Bandeva Spêde» di nav
weşanên TÎRÊJ de derket.